

רשות היחיד

Note: When I taught Eruvin in Toronto, I alternated with Rabbi Mordechai Torczyner. He taught most of the shiurim on Reshut HaYachid. Most of these source sheets are taken from his shiurim, and some from mine. Both can be found on YUTorah.

גדר רשות היחיד

1. תלמוד בבלי שבת ו ע"א

תנו רבנן: ארבע רשויות לשבת - רשות היחיד ורשות הרבים וכרמלית ומקום פטור. ואיזו היא רשות היחיד? חריץ שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה, וכן גדר שהוא גבוה עשרה ורחב ארבעה, זו היא רשות היחיד גמורה.

2. שו"ע אורח חיים שמה:ב

איזהו רה"י, מקום המוקף מחיצות גבוהות עשרה טפחים ויש בו ד' טפחים על ד' טפחים או יותר, וכן חריץ עמוק עשרה ורחב ארבעה על ארבעה. וכן תל גבוה עשרה ורחב ארבעה על ארבעה.

3. שאילתות דרב אחאי פרשת בשלח שאילתא מט

אי זו רשות היחיד חריץ שעמוק עשרה טפחי' ורוחב ארבעה טפחים וכן התל שגובה עשרה ורחב ארבעה זה הוא רשות היחיד גמורה.

4. רמב"ם הלכות שבת פרק יד

הלכה א

...ואי זו רה"י תל שגובה עשרה טפחים ורחב ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יתר על כן, וכן חריץ שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה על ארבעה או יתר על כן, וכן מקום שהוא מוקף ארבע מחיצות גובהן עשרה וביניהן ארבעה על ארבעה או יתר על כן אפילו יש בו כמה מילין אם הוקף לדירה כגון מדינה המוקפת חומה שדלתותיה ננעלות בלילה ומבואות שיש להן שלשה כתלים ולחי ברוח רביעית, וכן חצר ודיר וסהר שהוקפו לדירה כולן רה"י גמורה הן.

הלכה ב

אפילו כלים כגון ספינה או מגדל של עץ וכוורת וכיוצא בהן אם יש בהן ארבעה על ארבעה בגובה עשרה או יתר על זה הרי הן רה"י גמורה.

הלכה ג

עובי הכתלים של רה"י כרה"י, לאחרים עושה מחיצה לעצמו לא כל שכן, אויר רה"י כרה"י ורה"י אוירה כרה"י עד לרקיע, אבל אויר רשות הרבים אינו כרה"ר אלא עד עשרה טפחים, ולמעלה מעשרה באויר רה"ר מקום פטור הוא.

5. האם באמת צריכים מחיצות?

תלמוד בבלי עירובין צב ע"א

משנה: גג גדול סמוך לקטן, הגדול מותר והקטן אסור. חצר גדולה שנפרצה לקטנה, גדולה מותרת וקטנה אסורה, מפני שהיא כפתחה של גדולה.
גמרא: למה ליה למיתני תרתני? לרב קתני גג דומיא דחצר, מה חצר מנכרא מחיצתא אף גג נמי מנכרא מחיצתא.

6. רש"י מסכת עירובין דף צב עמוד א

אף גג - נהי נמי דשרינן ליה במחיצות תחתונות משום גוד אסיק, מיהו מחיצות ניכרות בעינן, שלא יהא גג בולט חוצה להם, דאי לא מינכרא - לא אמרינן גוד אסיק...

7. תלמוד בבלי שבת ו ע"ב

ואמאי קרו ליה גמורה? מהו דתימא כי פליגי רבנן עליה דרבי יהודה דלא הוי [מוקף ב' מחיצות] רשות היחיד, הני מילי לטלטל, אבל לזרוק מודו ליה. קא משמע לן.

8. רש"י מסכת שבת דף ו עמוד ב

קא משמע לן גמורה - כלומר: זו היא שנגמרו מניין מחיצות שלה, שיש לה מחיצות מכל צד, כגון חריץ, וכן גדר, דאמרינן מארבעה צדדין גוד אסיק פני המחיצה על ראשו, ונמצא ראשו מוקף מארבעה צדדין וחללו ארבעה, אבל דר' יהודה - לא נגמרו מחיצות שלה למנינן, ולא רשות היחיד היא כלל.

9. בית הבחירה למאירי מסכת שבת דף ו עמוד א

איזהו רה"י? כל רשות שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה, ומשם ולמעלה. הן שהוא חריץ, הן שהוא תל או גדר שמשמשין עליו אף על פי שאין שם מחיצות הן בידי אדם הן בידי שמים, הן שהוא קרקע שוה שמוקף בד' מחיצות גבהן עשרה וביניהם ד' על ד'...

10. בית הבחירה למאירי מסכת שבת דף ק עמוד א

וכל שכן מתוך שלש אמות ומתוך שתים שהרי כל עוד שהוא זקוף ביותר אין תשמישו נוח לבני רה"ר ולא בא למעט אלא שאם היה מדרונו בא מתוך חמש אמות נחא תשמישתיה והרי הוא כרה"ר שהרי כבש המקדש כך היה

11. בית הבחירה למאירי מסכת סוכה דף ד עמוד ב

ויש שואלים בשמועה זו ממה שאמרו במסכת שבת בפרק הזורק שאם זרק אבן על תל גבוה עשרה בשבת חייב מפני שהוא רשות היחיד אלמא לא בעינן מחיצות ניכרות ואין זו שאלה שבזו אי אתה צריך בה לגוד אסיק עד שתצטרך בה למחיצות ניכרות שאין הטעם אלא מפני שכל שגובה עשרה ורחב ארבעה אינו תשמיש של בני רשות הרבים ודינו כרשות היחיד אף בלא מחיצות אבל בסוכה למחיצות אנו צריכים וא"כ הדבר צריך למחיצות ניכרות:

12. רשימות שיעורים (ר"ד סולובייצ'יק) מסכת סוכה פרק א - סוכה [המתחיל בדף ב עמוד א]

בביאור דבריהם נ"ל, שהתוס' מחדשים שקיים חלוק בין מחיצות השבת לבין מחיצות הסוכה. במחיצות השבת אין צורך שתהיה חפצא של מחיצה אחת. גם בהרבה מחיצות קטנות הרחוקות זו מזו נעשה המקום המוקף מבפנים רה"י. דין העשרה במחיצות השבת איננו דין בחפצא של המחיצות, אלא בחפצא של מקום המוקף במחיצות. לפיכך, כשהמקום מבפנים מוקף בגובה י' ע"י מחיצות רבות קטנות היהו רשות היחיד, אף על פי שכל המחיצות הקטנות המקיפות רחוקות הן זו מזו ואינן מהוות חפצא דמחיצה אחת בתוך שלשה טפחים. מאידך בסוכה הוכשר הסכך רק על ידי מחיצה שיש בה שעור עשרה בעצם החפצא של המחיצה.

...ר' חיים זצ"ל היה מוסיף, שכל זה סובר הרמב"ם בנוגע למחיצות שבת בלבד. ברשות היחיד אין צורך לחפצא של מחיצה אחת, אלא למקום מוקף בגובה י'. לפיכך, במחיצות השבת אין חלות דין כתותי מיכתת לבטל השעור של עשרה, דאינו שעור בגוף המחיצה. לעומת זאת במחיצות הסוכה שעור עשרה בגוף המחיצות.

13. תלמוד בבלי מסכת סוכה דף ד עמוד א - ב

היתה פחותה מעשרה טפחים, וחקק בה כדי להשלימה לעשרה, אם יש משפת חקק ולכותל שלשה טפחים - פסולה, פחות משלשה טפחים - כשרה.

14. תוספות מסכת סוכה דף ד עמוד ב

פחות משלשה טפחים כשרה - מכאן קשיא לפי מה שפי' בקונט' בריש פרק שני דגיטין (דף טו:): גבי גידוד חמשה ומחיצה חמשה אין מצטרפין דאם היה חריץ עמוק חמשה ומקיפו מחיצה חמשה אין מצטרפין להיות בתוכו רשות היחיד הא אשכחן הכא לענין סוכה דמצטרפין

15. רשימות שיעורים (ר"ד סולובייצ'יק) מסכת סוכה דף ד עמוד ב

ונראה שרש"י מחלק בין מחיצות שבת לסוכה ע"פ יסוד הגר"ח זצ"ל הנ"ל בריש המס' כי בשבת נועדו המחיצות לחלק את רה"י מהרשות שמחוצה לה, ולשם כך זקוקות המחיצות בשבת לשיעור גובה משני צדדיהן. והנה לחריץ יש שיעור מחיצה רק מצד אחד - מצד הפנימי אבל לא מצד החיצון, ולפיכך אין החריץ ראוי לדין מחיצת שבת. ונראה דהא דחריץ עמוק עשרה נחשב רה"י בשבת לרש"י אינו מדין מחיצות שבת אלא מהלכה מיוחדת - כרה"י המחולקת לעצמה, מ"מ חריץ פסול למחיצות השבת, ולכן לרש"י חריץ חמשה ומחיצת חמשה אינם מצטרפים לחלות שיעור מחיצת י' לענין שבת לעשות רה"י.

אמנם לרש"י שונה סוכה משבת, מחיצת הסוכה היא חלות חפצא לעצמה עבור הסכך מבלי שייכות למקום שעל ידה. ולכן גם מחיצות של חריץ חלות להכשיר את הסכך וחריץ נחשב למחיצה כשרה בסוכה ומצטרף לכל מחיצה כשרה אחרת למלא את השיעור של עשרה. (ועיין גם בשיעורים לקמן (ח"ח - ט).)

16. רא"ש מסכת עירובין פרק ט סימן ב

גמ' למה לי למיתני תרתי. לרב קתני גג דומיא דחצר מה חצר דמינכרא מחיצתא אף גג דמינכרא מחיצתא. פרש"י לאפוקי שאם הגג בולט חוץ למחיצתה לרשות הרבים ואינה ניכרת לעומד על הגג לא אמרינן גוד אסיק.

17. תוספות מסכת עירובין דף פט.:-

במחיצות שאינן ניכרות - כשהבתים מחוברין דאין מחיצות הבתים ניכרות כדפירש בקונטרס. ונראה דהוא הדין אם הגג בולט חוץ למחיצות הבית דחשיב נמי מחיצות שאינן ניכרות... והואיל וכן כל הגג אסור כי כל הגג נפרץ במילואו לכרמלית לאותה בליטה הבולטת לרה"ר...

18. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן קלט

אבל לע"ד סובר הר"י בתוס' דאף בלא מחיצות נמי הוא רה"י דזה שרה"י עולה עד לרקיע לא יפרש מטעם גוד אסיק אלא שהוא דין ברה"י שאף שהמחיצות הם רק עד עשרה כמו שמגיעין ולא יותר תופס דינו דרשות היחיד עד לרקיע ומדויק לפי זה שלא נאמר מחיצות דעשרה עולין עד לרקיע אלא רה"י עולה ולכן לא איכפת לן מה שלא ניכרין המחיצות וליכא גוד אסיק דמ"מ הוא בדין רה"י.

19. תלמוד בבלי שבת צט ע"ב

בעא מיניה רב מרדכי מרבא: עמוד ברשות הרבים גבוה עשרה ורחב ארבעה וזרק ונח על גביו מהו? מי אמרינן הרי עקירה באיסור הרי הנחה באיסור או דילמא כיון דממקום פטור קאתיא לא?

20. חידושי הרמב"ן מסכת שבת דף צט עמוד ב

ונראה לי לתרץ דרב מרדכי פשיטא לי' דכל דאתי ממקום פטור למקום חיוב ונח במקום חיוב ובאור של חיוב בזורק חייב, וכי קא מבעי לי' כגון השתא נמי ברשות של אויר פטור קא מנח... אויר פטור הוא כמו שפרש"י ז"ל דאינו אויר רה"ר, ואויר רה"י נמי לא הוי דכי אמרינן רה"י עולה עד לרקיע דילמא באויר חצר אבל בעמוד לא...

עוד:

ר' חיים להלכות סוכה ד:יא

http://asif.co.il/?wpfb_dl=3546

<http://yesmalot.co.il/shiurhtml/malotsh1138.asp>

כמה מחיצות בעינן?

21. תלמוד בבלי שבת ו ע"א

חצרות של רבים ומבואות שאינן מפולשין עירבו מותרין לא עירבו אסורים.

22. תלמוד בבלי עירובין יא ע"ב

משנה: הכשר מבוי בית שמאי אומרים לחי וקורה ובית הלל אומרים או לחי או קורה.
...אמר רב יהודה הכי קאמר: הכשר מבוי סתום כיצד? בית שמאי אומרים לחי וקורה ובית הלל אומרים או לחי או קורה. "בית שמאי אומרים לחי וקורה" למימרא דקא סברי בית שמאי ארבע מחיצות דאורייתא? לא - לזרוק משלש הוא דמחייב, לטלטל עד דאיכא ארבע. "בית הלל אומרים או לחי או קורה" - לימא קא סברי בית הלל שלש מחיצות דאורייתא? לא - לזרוק משתים הוא דמחייב, לטלטל עד דאיכא שלש.

23. תלמוד בבלי עירובין יב ע"ב

חצירות של רבים ומבואות שאינן מפולשין, בין עירבו ובין לא עירבו, הזורק לתוכן חייב.

24. תלמוד בבלי עירובין צד ע"א

משנה חצר שנפרצה לרשות הרבים המכניס מתוכה לרשות היחיד או מרשות היחיד לתוכה חייב דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים מתוכה לרשות הרבים או מרשות הרבים לתוכה פטור מפני שהיא ככרמלית...
משנה חצר שנפרצה לרשות הרבים משתי רוחותיה וכן בית שנפרץ משתי רוחותיו וכן מבוי שנטלו קורותיו או לחייו...

25. תלמוד בבלי שבת ז ע"א

"והכרמלית" - אטו כולהו נמי לאו כרמלית נינהו? כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן לא נצרכה אלא לקרן זוית הסמוכה לרשות הרבים דאף על גב דזימנין דדחקי ביה רבים ועיילי לגוה כיון דלא ניחא תשמישיתה כי כרמלית דמי.

26. תלמוד בבלי עירובין יב ע"ב

אמר רב יהודה מבוי שאינו ראוי לשיתוף, הכשירו בלחי הזורק לתוכו חייב, הכשירו בקורה הזורק לתוכו פטור. אלמא קסבר לחי משום מחיצה וקורה משום היכר.

27. רמב"ם הלכות שבת פרק יז:ט

מבוי שאין ברחבו שלשה טפחים אינו צריך לא לחי ולא קורה ומותר לטלטל בכולו, שכל פחות משלשה הרי הוא כלבוד, מבוי שהכשירו בקורה אף על פי שמותר לטלטל בכולו כרה"י, הזורק מתוכו לרה"ר או מרה"ר לתוכו פטור, שהקורה משום הכר היא עשויה, אבל אם הכשירו בלחי הזורק מתוכו לרשות הרבים או מרה"ר לתוכו חייב שהלחי הרי הוא כמחיצה ברוח רביעית.

28. השגת הראב"ד

מבוי שהכשירו בקורה אף על פי שמותר לטלטל בכולו. א"א הא מילתא קשיא טובא כיון שמותר לטלטל בכולו אלמא במבוי שיש לו שלש מחיצות קאמר וקיימ' לן דג' מחיצות דאורייתא א"כ הכשירו בקורה אמאי פטור וכי באו חכמים להקל בשל תורה להטעינו קורה.+

29. רמב"ם הלכות שבת פרק יז:לה

אכסדרה בבקעה מותר לטלטל בכולה ואף על פי שהיא שלש מחיצות ותקרה, שאנו רואין כאילו פי תקרה יורד וסותם רוח רביעית, והזורק מרה"ר לתוכה פטור כזורק למבוי סתום שיש לו קורה

30. כסף משנה הלכות שבת פרק יז הלכה ט

מבוי שהכשירו בקורה וכו'. כתב הרמ"ך... וע"כ משוינן חילוק בין פתוח לרה"ר לפתוח לכרמלית דבפרק כל גגות (שם צ"ד) אמרינן בחצר שנפרצה לרה"ר דלרבנן המטלטל מתוכה לרה"ר פטור, נמצא שאע"פ שיש לו ג' מחיצות נקרא כרמלית. ובפ"ק אמרינן דלזרוק משתים הוא דמחייב, אלמא דרה"י הוא בשתי מחיצות [אם פתוח לכרמלית] ע"כ:

31. שו"ע אורח חיים שסג:א

מקום שיש לו ג' מחיצות, אסרו חכמים לטלטל בו עד שיעשה שום תיקון ברביעית.

32. ביאור הלכה סימן שסג

אסרו חכמים וכו' - ולענין אי מקרי רה"י מן התורה לחייב הזורק מתוכו לר"ה יש פלוגתא בזה בין הראשונים דלדעת הרמב"ם פ"ד לא מקרי רה"י מן התורה אלא בארבע מחיצות או על"פ בג' מחיצות שלימות ולחי בכותל ד' דחשיב כמחיצה וכן מוכח דעת ר"ח בפירושו בדף י"ב ע"ש אכן לדעת רוב הפוסקים [היינו רש"י בעירובין י"ב ע"ב ותוספות בכמה מקומות והראב"ד בהשגותיו והרא"ש פ"ק דסוכה והרשב"א בעבוה"ק ובחידושו והריטב"א] בשלשה מחיצות או בשתי מחיצות ולחי רה"י גמור הוא מן התורה. ודע דאין נ"מ לדעה זו אם שתי המחיצות היו כמין גם או שתי המחיצות היו זו כנגד זו דגם בזה מקרי רה"י מן התורה כיון שיש לו עוד לחי (הכי מוכח מעירובין דף י"ב ע"ב מקושית הגמרא שם מברייתא דר' יהודה ע"ש) אכן אם ר"ה מהלכת בין המחיצות מוכח בשבת דף ו' ע"ב דלכו"ע לא מהני בזה הלחי לשויה רה"י כיון דרבים בוקעין בין המחיצות ועיין בעירובין י"ב ע"ב בתוספות ד"ה איתביה ובדף כ"ב ע"א ד"ה דרבנן אדרבנן וכו' דמשמע לכאורה בהיפוך מדברינו אבל כבר תמה עליהם הגרע"א בדף י"ב ע"ב בהגהותיו מהך סוגיא דשבת הנ"ל וכן מצאתי בריטב"א דף כ"ב ע"א בשם התוספות גופא דלישנא דאין מערבין ר"ה בכך משמע אפילו מדאורייתא לא מהני. ודע עוד דיש קצת מן הראשונים דעושין הכרעה בין השיטות ומובא בט"ז דהיכא שפתוח המבוי או החצר הזה לר"ה כיון דזמנין דחקי ביה רבים ועיילי לגויה אין עליהם מן התורה שם רה"י ומתיישב בזה הסוגיא דכל גגות דף צ"ד ע"א דמוכח שם לכאורה להדיא דכל שנפרצה כותל אחד מחצירו הסמוך לר"ה אם זרק מתוכה לר"ה פטור עיין שם בריטב"א ובהרה"מ פ"ז מהלכות שבת ובכ"מ שם בשם הרמ"ך:

33. ט"ז אורח חיים סימן שסג ס"ק א

שיש לו ג' מחיצות. - בטור כתוב כאן שהוא רה"י גמור מן התורה. והקשה ב"י דהא בסי' שמ"ה כ' הטור דמבואות שיש לשם ג' מחיצות ואין לחי וקורה ברוח רביעי' דהוה כרמלית!... ולעד"נ לתרץ דבסי' שמ"ה מיירי שהרוח הרביעית הוא לרה"ר... וזה המבוי זמנין דחקי בו רבים להיכנס שם כשיש ברה"ר הרבה בני אדם כדאיתא בגמרא פ"ק דשבת דף י', הלכך אף על פי שהוא מצד עצמו הוה רה"י גמור מ"מ הרה"ר מפסידו מלהיות רה"י, אלא בטל אצל רה"ר ונקרא צידי רה"ר והוה כרמלית. משא"כ כאן דלא מיירי בענין זה שדוחקין שם רבים לפעמים, ממילא נשאר עליו שם רה"י גמור מן התורה. אף על גב דאמר כאן "כל מקום שיש ג' מחיצות כו"ו והיינו באין שם ביטול מצד כניס' הרבים מדוחק...

כמה שאלות בענייני מחיצות

34. תלמוד בבלי מסכת שבת דף ק עמוד א (תל מתלקט)

אמר רב יהודה אמר רב: תל המתלקט עשרה מתוך ארבע, וזרק ונח על גביו - חייב

a. Y AXIS or Hypotenuse

i. 24.62 or 22.62 degrees

ii. ספק מהרלב"ח (יט'), נתיבות שבת (ט"ז:ו:יח), ר' בקהופר 88-98, אמרי ברוך (ה-ח)

b. מח' לגבי מדרגות (עיין שם באמרי ברוך) - אם מחיצה הנדרסת שמה מחיצה, ואם זה תלוי באתו רבים

ומבטלי מחיצתא

35. תלמוד בבלי מסכת עירובין דף כב עמוד ב (מים)

דכולא עלמא נמי - מקיף אוקיינוס!

a. מח' אם זה דין בתל המתלקט (חכם צבי ה') או דין עצמאי (אור זרוע הלכות עירובין סימן קסד' לפי המהרש"ם, עיין

בקונטרסו של הדברי מנחם עמוד נט-ס)

פי תקרה

36. תלמוד בבלי מסכת שבת דף ה עמוד א

לא מחייב רבי אלא ברשות היחיד מקורה, דאמרינן ביתא כמאן דמליא דמיא, אבל שאינו מקורה - לא. וכי תימא: הכא נמי במקורה; התינח ברשות היחיד מקורה, ברשות הרבים מקורה מי חייב? והאמר רב שמואל בר יהודה אמר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב: המעביר חפץ ארבע אמות ברשות הרבים מקורה - פטור, לפי שאינו דומה לדגלי מדבר!

37. תלמוד בבלי מסכת עירובין דף כה עמוד א-ב

אכסדרה בבקעה, רב אמר: מותר לטלטל בכולה, ושמואל אמר: אין מטלטלין אלא בארבע אמות. רב אמר: מותר לטלטל בכולה, אמרינן: פי תקרה יורד וסותם. ושמואל אמר: אין מטלטלין אלא בארבע אמות, לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם. אמר רבי זירא: ומודינא בקרפף שנפרץ במלואו לחצר, שאסור. מאי טעמא - הואיל ואויר חצר מייתרו. מתקיף לה רב יוסף: וכי אויר המותר לו אוסרו? אמר ליה אביי: כמאן - כרבי שמעון, לרבי שמעון נמי, הא איכא אויר מקום מחיצות! דאמר רב חסדא: קרפף שנפרץ במלואו לחצר - חצר מותרת וקרפף אסור. חצר מאי טעמא - דאית ליה גיפופי, והא זמנין דמשכחת לה איפכא! אלא: משום דאמרינן: זה - אויר מחיצות מייתרו, וזה - אין אויר מחיצות מייתרו.

38. תלמוד בבלי מסכת סוכה דף יח עמוד א - יט עמוד א (יש לראות רש"י ותוספות)

אתמר, סיכך על גבי אכסדרה שיש לה פצימין - כשרה. שאין לה פצימין, אביי אמר: כשרה, ורבא אמר פסולה. אביי אמר כשרה אמרינן: פי תקרה יורד וסותם. רבא אמר פסולה: לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם. אמר ליה רבא לאביי: לדידך דאמרת פי תקרה יורד וסותם - אפילו הפחית דופן אמצעי! - אמר ליה: מודינא לך בההיא, דהוה ליה כמבוי המפולש. לימא אביי ורבא בפלוגתא דרב ושמואל קמיפלגי, דאתמר: אכסדרה בבקעה, רב אמר: מותר לטלטל בכולו, דאמרינן פי תקרה יורד וסותם. ושמואל אמר: אין מטלטלין בה אלא בארבע אמות, דלא אמרינן פי תקרה יורד וסותם. אליבא דשמואל - כולי עלמא לא פליגי. כי פליגי אליבא דרב; אביי כרב. ורבא אמר לך: עד כאן לא אמר רב התם אלא דמחיצות לאכסדרה הוא דעבידי, אבל הכא דלאו להכי עבידי - לא. תנן: וכן חצר המוקפת אכסדרה. ואמאי? נימא פי תקרה יורד וסותם! - תרגמה רבא אליבא דאביי: כשהשוה את קיריו.

39. תלמוד בבלי מסכת עירובין דף צד עמוד ב – צה עמוד א (יש לראות רש"י ותוספות)

וכן בית שנפרץ משתי רוחותיו. מאי שנא מרוח אחת - דאמרינן פי תקרה יורד וסותם משתי רוחות נמי, לימא פי תקרה יורד וסותם! - אמרי דבי רב משמיה דרב: כגון שנפרץ בקרן זוית, וקירוי באלכסון, דליכא למימר פי תקרה יורד וסותם. ושמואל אמר: אפילו ביתר מעשר. - אי הכי, מרוח אחת נמי! - משום בית. - ובית גופיה תקשי, מאי שנא מרוח אחת - דאמרינן פי תקרה יורד וסותם, משתי רוחות נמי נימא פי תקרה יורד וסותם! ותו: מי אית ליה לשמואל פי תקרה יורד וסותם? והא אתמר, אכסדרה בבקעה; רב אמר: מותר לטלטל בכולה, ושמואל אמר: אין מטלטלין בה אלא בארבע אמות! - הא לא קשיא, כי לית ליה - בארבע, אבל בשלש - אית ליה. מכל מקום קשיא! - כדאמרי בי רב משמיה דרב: כגון שנפרץ בקרן זוית וקירוי באלכסון, הכא נמי: כגון שנפרץ בקרן זוית, וקירוי בארבע. שמואל לא אמר כרב - אלכסון לא קתני. ורב לא אמר כשמואל: אם כן הויא ליה אכסדרה, ורב לטעמיה, דאמר: אכסדרה מותר לטלטל בכולה.

דאיתמר, אכסדרה בבקעה, רב אמר: מותר לטלטל בכולה, ושמואל אמר: אין מטלטלין בה אלא בארבע אמות. רב אמר: מותר לטלטל בכולה, אמרינן פי תקרה יורד וסותם ושמואל אמר: אין מטלטלין בה אלא בארבע אמות, לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם. בעשר כולי עלמא לא פליגי, כי פליגי - ביתר מעשר. ואיכא דאמרי: ביתר - כולי עלמא לא פליגי, כי פליגי - בעשר. והא דאמר רב יהודה: קורה ארבעה מתיר בחורבה. ורב נחמן אמר רבה בר אבונה: קורה ארבעה מתיר במים. מני? - להך לישנא דאמרת בעשר לא פליגי - בעשר, ודברי הכל. להך לישנא דאמרת בעשר פליגי - כרב.

40. רש"י מסכת עירובין דף כה עמוד ב

והכא - דפליג רבה - דעביד קירוי כי אורזילא, יציע גג משופע דליכא פה.

41. תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף כה עמוד א – עמוד ב

תניא, ר"א אומר: עולם לאכסדרה הוא דומה, ורוח צפונית אינה מסובבת, וכיון שהגיעה חמה אצל קרן מערבית צפונית - נכפפת ועולה למעלה מן הרקיע;

42. תוספות מסכת עירובין דף כה עמוד א - ב

אכסדרה בבקעה - רש"י פירש לקמן דאכסדרה פרוצה מארבעה רוחותיה והשתא אתי שפיר הא דנקט בבקעה שאין שם מחיצות ולא נקט בחצר וגרס לקמן בפרק כל גגות (דף צד). דמשני שמואל אדשמואל כי לית ליה בד' אבל בג' אית ליה וקשיא לפירושו דבסוכה אמרינן דאפילו בשתי רוחות זה כנגד זה לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם משום דהוי כמבוי מפולש ומפרש ר"ת דאכסדרה אית לה שלשה מחיצות כדאמרינן בפרק לא יחפור (ב"ב דף כה): עולם דומה לאכסדרה ורוח צפונית אינה מסובבת וגרס בפרק כל גגות (לקמן דף צד): כי לית ליה בשלש אבל בד' אית ליה פירוש שיש ג' מחיצות ומעט מן הרביעית ורב אית ליה פי תקרה יורד וסותם אפי' בשתי מחיצות ובזה שלא כנגד זה והא דלא נקט אכסדרה בחצר משום דסתם אכסדרה בחצר יש לה ג' מחיצות להכי נקט בקעה דאפי' כי ליכא אלא שתי מחיצות אמר רב פי תקרה יורד וסותם.

אי דעבידא כי אכסדרה הכי נמי - פירוש שהיתה מוקפת משלש או משתי רוחותיה.

הכא במאי עסקינן דעביד כי ערסלא - שהיתה פרוצה מד' רוחות וערסלא מטה דתרגום כמלונה במקשה כערסלא (ישעיה א) והם חבלין המתוחין מאילן לאילן כסדר המטה והשומר שוכב עליה בלילה ויושב בצלו ביום ורש"י גרס כי ארזילא משופע דלית לה פה ולא אמרי' פי תקרה יורד וסותם.

43. חידושי הרשב"א מסכת עירובין דף כה עמוד א

והכא הכי קאמר אי עבידא כאכסדרה שמוקפת שלש מחיצות אי נמי שתיים הכי נמי דמודה רבה דאין אויר קירוי מתירו כרב אלא דהכא דעבידא כארזלא כלומר כמלונה שעושין שומרי גנות ופרדסים שנועצין ארבע קונדיסין ומותחין חבלים מקונדיס לקונדיס לשכב עליהן בלילה ולישב תחתיהן לצל ביום ופתוח מכל צדדיו דבכי הא אפי' רב מודה דלא אמרי' בה פי תקרה יורד וסותם ותרגום כמלונה כערסלא במבתותא, וכן פי' גם הראב"ד ז"ל

44. עבודת הקודש בית נתיבות שער ג סימן ג

קלז) היה הקירוי משופע יש מגדולי המורים שאמרו שאין פי תקרה כזו יורד וסותם לעולם, וראוי לחוש לדבריו.

45. האגודה מסכת עירובין פרק ב סימן כז

[עירובין כה ע"א] אכסדרה בבקעה פירש"י דבג' מחיצות אמרינן פי תקרה (יורד וסותם). ור"ת פי' איפכא דאפי' אם יש ג' מחיצות לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם אם לא שיש מן מחיצה הד' קצת.

46. ר"ף מסכת עירובין דף לא עמוד א

גמ' במאי עסקינן אילימא בעשר מאי שנא מרוח אחת דשרי דאמרינן פיתחא הוא מב' רוחותיו נמי לימא פיתחא הוא ואלא ביתר מעשר אי הכי אפי' מרוח אחת נמי אמר רב לעולם בעשר [דף צ"ד ע"ב] וכגון שנפרץ בקרן זוית דפיתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי: וכן בית שנפרץ: מאי שנא מרוח אחת דאמרינן פי תקרה יורד וסותם משתי רוחות נמי נימא פי תקרה יורד וסותם (אמרי בי רב משמיה דרב בית שנפרץ בקרן זוית דפיתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי):

47. בית הבחירה למאירי מסכת עירובין דף כה עמוד א

וכיצד הוא הדין עשה לאותו הקירוי ב' מחיצות דעריבן אומרי' בו בשאר הצדדין פי תקרה יורד וסותם ואין אויר שתחתיו מצטרף עם האויר האחר שאינו מקורה שאומרים ברביעית פי תקרה יורד וסותם אבל אם אין לקירוי ב' מחיצות דעריבן אלא שקירה ע"ג שני כותלים שמזה ומזה כעין צדדין שבמבוי מפולש אין אומרינן בו פי תקרה יורד וסותם ונמצא אויר קירוי מיתרו

ואצ"ל אם קירה ע"ג עמודים. ויש מוסיפין לומר שאף בב' מחיצות דעריבן דוקא בשהגג כלו שוה ואינו משפע ועשוי דרך מדרון שכל שהוא משפע ועשוי מדרון אין לומר בו פי תקרה יורד וסותם:

בית הבחירה למאירי מסכת עירובין דף כה עמוד א
ואין חלוק לדעת זה בין גגו שוה למשופע. זו היא שטתנו:

ומ"מ גדולי הרבנים סוברים שמחלקת רב ושמואל באכסדרה אף היא בשאין לה מחיצות ואף בזו אמר רב שפי תקרה יורד וסותם ושמואל חולק בה אא"כ יש בה מיהא רוח אחת והם גורסים שם כי לית ליה לשמואל בארבע כלומר שנפרצה מד' רוחותיה בשלש אית ליה הואיל ונשארה מחיצה ברוח אחת ומפרשים כאן אי עבידא כאכסדרה כלומר שגגה שוה הכי נמי הכא דעבוד כי ארזילא ופירשו כארזילא מדרון ומאחר שהוא במדרון אין לומר בו פי תקרה יורד וסותם ונמצא לדעתו שכל שגגו שוה מותר ואין אויר הקירווי מיתר אף על פי שאין שם מחיצה כלל וכבר ביארנו סתירת דבריהם מאותם השמועות שזכרנו ומ"מ גדולי הדור מצרפין את הכל להחמיר ואין מתירין אלא בשתי מחיצות דעריבן ושיהא גג הקירווי שוה ומדבריהם למדו רבים בגגים שלנו שהם משופעים שאין מטלטלי' במה שתחתיו ומ"מ לשטתנו אף בגג שוה כן וכבר כתבנו מזה בראשון של שבת:

48. רש"י מסכת סוכה דף ו עמוד ב
לגוד - להיכא דצריך למיגד, או גוד אחית או אסיק, כגון אכסדרה בבקעה, דאמרינן בה: פי תקרה יורד וסותם.

49. בית הבחירה למאירי מסכת שבת דף קא עמוד א
לפי מה שכתבנו מחיצה תלויה מתרת במים אבל לא בחורבה ר"ל שאם נפלו מחיצות של חורבה מלמטה והם תלויות וקיימות מלמעלה אין אותם המחיצות מתירות לטלטל בחורבה ושמה תאמר והלא אמרו במסכת עירובין שקורה ארבעה מתרת בחורבה אף על פי שיש בה בקיעת גדיים ותירצו גדולי הדורות שפי תקרה וגוד אחית שני דינין ואין מקשין מזו לזו

50. תוספות מסכת עירובין דף צד עמוד ב
דטעמא דפי תקרה משום דדמי לפתח

51. תלמוד בבלי מסכת עירובין דף פו עמוד א
קורה ארבע מתרת בחורבה

52. רש"י מסכת עירובין דף פו עמוד א
קורה ארבעה מתרת בחורבה - קורה התחובה מחומה לחומה בחורבה, כדרך חורבות הנופלות, ונשארים בהן קורות ויש ברחבה ארבעה והיא מוטלת על רחבה - מותר לטלטל תחתיה, דאמר שני חודיה יורדין וסותמין, דסבר לה כר' ישמעאל בר' יוסי, דאמר /עירובין/ [לקמן /פו/ עמוד ב']: מחיצה תלויה מתרת ולית הלכתא כוותיה, ולהכי נקט ארבעה, דכי אמרת חודין יורדין וסותמין - יהא בין חלל המחיצות ארבעה, דמחיצה העשויה לפחות מחלל ארבעה - אינה מחיצה.

53. תוספות מסכת עירובין דף פו עמוד ב
קורה ד' מתרת בחורבה - פ' בקונטרס דסבר לה כר' ישמעאל ברבי יוסי דאמר מחיצה תלויה מתרת ולית הלכתא כוותיה ואין נראה לר"י דרבי ישמעאל לא התיר אלא במבוי אבל במחיצה תלויה דחורבה הפרוצה לרה"ר לא ועוד דקורה ד' לא מטעם מחיצה תלויה מתרת דהא ליכא מחיצה כלל אלא מטעם פי תקרה ופי תקרה לא אשכחנא תנאי דפליגי ורב נמי דאית ליה (לקמן דף צ: -) פי תקרה יורד וסותם קאמר הכא בסמוך דאין מחיצה תלויה מתרת אלא במים.

54. רש"י מסכת סוכה דף יט עמוד א
אחוי ליה - שהיה פצים שבו טפח ויותר עומד אצל היוצא, אבל משוך רחבו לאחורי סוכה באורך, שהאכסדרה עודף על הסוכה ואינו נראה לתוכה, אלא עומד בשוה לדופן בסופו.

55. תוספות מסכת עירובין דף פו עמוד ב (חזון איש טו:א דוחה)
אי נמי כגון שהגזזטרא אינה שוה ומליאה פגימות כל סביבותיה דאין פי תקרה אי נמי כשאין טפח בעובי הגזזטרא דמשמע מפירוש הקונטרס דסוף פרק קמא דסוכה (דף יח: -) בשמעתא דאכסדרה שיש לה פצימין דלא אמר פי תקרה יורד וסותם אלא אם כן יש בעובי התקרה טפח.

56. רש"י מסכת עירובין דף צד עמוד ב
אמרי בי רב - הא נמי בקרן זווית, אף על גב דבעשר אוקימנא - לא אמרינן פתחא הוא, דפתחא בקרן זווית לא עבידי, ומשום פי תקרה נמי לא, כגון שקירווי באלכסון בשפוע כגון גגין שלנו, דליכא פה, דהיינו כעין ארזילא דאמרינן /בעירובין/ בעושיין פסין (כה, ב).

57. תוספות מסכת עירובין דף צד עמוד ב
וקירווי באלכסון - פ' בקונטרס בשיפוע כעין גגין שלנו דליכא פה היינו כי ארזילא כדאמרי' בעושיין פסין (לעיל כה: -) ותימה דהוה ליה למינקט כי ארזילא כדנקט התם ואור"י דמיירי שנפרץ הקירווי באלכסון עם המחיצות בקרן זווית וכי האי גוונא לא אמרינן פי תקרה.

58. רבינו חננאל מסכת עירובין דף צד עמוד ב

אבל היכא דאיכא ד' מחיצות ונפרץ מקצת מאחת מהן כגון מחיצות בית זה ונשארה מן המחיצה הרביעית אית ליה פי תקרה יורד וסותם.

59. מח' ראשונים כמה צריכים: **חזון איש**: לחי משהו, **קרן אורה**: לחי או פס, **רא"ש**: שני לחיים, **רשב"א**: פס ארבעה או שני לחיים, **ריטב"א**: גיפופי מכאן ומכאן

60. **חזון איש קז:טז**
ונראה דאין צריך שתהא הקורה על פי כולה אלא כל שמיעט החלל ונשאר י' שרי דהאי פי תקרה הוי כפס ד' ושריא

61. **שפת אמת מסכת עירובין דף צד עמוד ב**

שם בגמ' ה"ג כו' וקירוי בד' עי' פי' רש"י דהיינו שהגג ג"כ נפרץ ברוחב ד', ובריטב"א פי' ברש"י ד' טפחים, וא"כ צ"ל פי תקרה יורד וסותם באורך הפרצה של צפון ולמזרח ובב' הפסקות ברוחב שיש ד' מן כותל הנשארת עד המחיצה שנעשית אצל התקרה מכח פי תקרה דאל"כ יהי' פתוח ד' ונקרא פרצה, אף על גב דבכל מקום אין פירצה בד' מ"מ נראה דהכא כיון דאין כאן מחיצה אלא מכח פי תקרה אין שם פתח על הנשאר ולכך גם בד' חשוב פירצה,

62. **רמב"ם הלכות שבת פרק יז הלכה לה**

אכסדרה בבקעה מותר לטלטל בכולה ואף על פי שהיא שלש מחיצות ותקרה, שאנו רואין כאילו פי תקרה יורד וסותם רוח רביעית, והזורק מרה"ר לתוכה פטור כזורק למבוי סתום שיש לו קורה, בית או חצר שנפרץ קרן זוית שלה בעשר אמות הרי זה אסור לטלטל בכולו אף על פי שכל פרצה שהיא עד עשר אמות כפתח, אין עושין פתח בקרן זוית, ואם היתה שם קורה מלמעלה על אורך הפרצה רואין אותה שירדה וסתמה ומותר לטלטל בכולו והוא שלא תהיה באלכסון. +/השגת הראב"ד/ אכסדרה בבקעה וכו' והזורק מרה"ר לתוכה פטור. א"א זה שבוש. +

63. **קרן אורה מסכת עירובין דף צד עמוד ב (עיין הגהות רמ"ך לרמב"ם)**

שמעינן מדבריו ז"ל דהא דאמרינן פ"ת כו' אין זה מחיצה מדאורייתא, ותמיה גדולה היא זו, חדא דאם כן מאי פריך הש"ס משתי רוחות נמי נימא פ"ת, והשתא כיון דאין לזה אלא דין קורת מבוי פשיטא דלא מהני אלא מרוח אחת, כמו קורת מבוי, ועוד אמאי אמרינן פ"ת אפילו ביותר מעשר, כיון דאין לה אלא דין קורה, ועוד מאי קאמר הש"ס אביי כרב, כיון דלרב נמי לאו מחיצה היא, א"כ לענין סוכה פשיטא דלא אמרינן כלל פי תקרה, ולמאי איצטריך הש"ס למימר אליבא דרבא ע"כ לא קאמר כו' אלא דהני מחיצות לאכסדרה עבידין, בלאו הכי נמי אתי שפיר רבא כרב. ועוד תיקשי מהא דתניא לענין כלאים בית שחציו מקורה כו' גפנים כאן מותר לזרוע כאן, וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהלכות כלאים, והשתא כיון דלאו מחיצה היא זו אמאי מהני לענין כלאים, ולא מצאתי כעת מי שעמד על דבריו ז"ל בזה.

64. **סיכום**

- a. יש לחלק בין שבת לכלאים, שבכלאים רק צריכים הפסק
- b. סוכה: חזון יחזקאל: מחיצה לעומת מחיצת שמונעת דריסת הרבים
- c. גר"מ: אין נפק"מ, כי הרמב"ם פוסק כמו הר"ח
- d. ביאורי ענינים של אריה גרבוז: ברוח רביעית צריכים רק הפסק

65. **שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שסא סעיף ב**

חצר שנפרצה במילואה, או ביותר מ', לרשות הרבים, מקום המחיצה נידון כצדי רשות הרבים שהוא כרמלית (כמו) שהוא החצר. ואם נפרץ בקרן זוית, אפילו בפחות מ' אסור. וכן בית שנפרץ בקרן זוית, אפי' בפחות מ', ונפרץ גם הקירוי עד שנשאר באלכסון, אסור. אבל פרצה שאינה בקרן זוית, אמרינן בה: פי תקרה יורד וסותם אפילו ביותר מ', והוא שלא יהא פי תקרה משופע דליכא פה. הגה: ו"א דבעינן ג"כ ברוחב הקירוי ארבעה טפחים (תוס' והרא"ש פרק כיצד משתתפין וסמ"ג וטור). ואמרי' פי תקרה יורד וסותם אפי' בב' מחיצות, אם יש כאן ב' מחיצות שלמות דבוקות זו בזו; אבל זו כנגד זו לא (טור).

66. **שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שנח סעיף יב**

קרפף בית שלשה סאין וקירה ממנו בית סאה, מותר, אפילו אם הקירוי משופע.

67. **משנה ברורה סימן שנח ס"ק צב**

(צב) ואפילו אם הקירוי משופע - כעין גגין שלנו שפיה באלכסון וקמ"ל שגם בפי תקרה כזו יורד וסותם ואף דלקמן בסימן שס"א ס"ב סתם המחבר דהיכא דפי התקרה בשיפוע לא אמרינן פי התקרה יורד וסותם חילקו האחרונים דשאני הכא דמן התורה רה"י גמור הוא לכו"ע שהרי מוקף ד' מחיצות אלא שחכמים גזרו בקרפף יותר מבית סאתים ולהכי הקילו בפי תקרה אף שפיה בשיפוע משא"כ התם דנפרץ מחיצה לא אמרינן יורד וסותם אלא א"כ פיה שוה:

68. **שער הצינן סימן שסא ס"ק יט**

(יט) והנה ה"ט"ז חידש דבמשופע נמי אמרינן דיוורד וסותם, ורצונו להכניס זה בדברי הטור, אבל הרבה אחרונים חולקין עליו [הלא המה החמד משה ואבן העוזר והגר"א בביאורו והנהר שלום והבית מאיר] וסבירא להו דרק בקרפף בסימן שנ"ח סעיף י"ב מקילינן אף במשופע אבל לא בעלמא:

69. **משנה ברורה על שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שסא סעיף ב**

(יב) עד שנשאר באלכסון אסור - דבזה שאין הקירוי שוה לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם:

70. תוספות מסכת עירובין דף פו עמוד ב (חזון איש טוען שיש בזה מח' ראשונים אבל פוסק כתוספות)
אי נמי כגון שהגזוזטרא אינה שוה ומליאה פגימות כל סביבותיה דאין פי תקרה

71. משנה ברורה

(יג) אפילו ביותר מעשרה - ואפילו אם היה זה ג"כ במלוא כל הכותל שלא נשאר גיפופין כלל והנה בדברי המחבר לא נתבאר אם דוקא בדופן אחד כשהוא פרוץ אמרינן פי תקרה יורד וסותם או אפילו בשתי דפנות משום דלא פסיקא ליה ד"ז כדמשמע בב"י אכן הרמ"א בהגהתו העתיק לדינא דברי הטור דסתם כשיטת הפוסקים דס"ל דאפילו פרוץ שתי מחיצות אמרינן פי תקרה יורד וסותם וכדלקמיה:

(יד) שלא וכו' משופע - ר"ל דלא אמרינן דיוורד וסותם רק כשהתקרה חלק אבל לא כשהוא משופע כעין גגין שלנו שעומדים בשיפוע אם לא היה תקרה תחתיה:

(טו) וי"א וכו' - וכן הלכה כמו שכתבתי בבה"ל:

(טז) דבעינן וכו' ארבעה טפחים - ר"ל דאז אמרינן פי תקרה יורד וסותם ולא דמי לקורת מבוי בעלמא דסגי בטפח דקורת מבוי אינו אלא להכירא בעלמא אבל כל היכי דבעינן מחיצה אז צריך שיהא בה דוקא ד' טפחים ואז אמרינן פ"ת יורד וסותם:

(יז) אם יש כאן ב' מחיצות שלמות - פי' והמחיצות הנסתרים נשאר עליהם הקירווי שלא נסתר עמהם:

(יח) זו כנגד זו לא - דאז הלא נראה מפולש ואין פי תקרה מועיל לזה:

72. ביאור הלכה סימן שסא

סעיף ב

* או ביותר מעשרה - כלומר דאם נפרץ במלואה אפילו פחות מעשר או שנפרץ יותר מעשר ונשאר מקצת הכותל והטעם דפחות מעשר או עשר אמות שם פתח עליו ורה"י הוא אבל יותר מעשר דאין דרך עולם לעשות פתח רחב יותר מעשר אמות פרצה הוא ואסור לטלטל לשם מן הבית וגם משם לרה"י אוסר דשם כרמלית עליו. והנה כאן מפרש המחבר דין חצר דמסתמא אינו מקורה מלמעלה ולא שייך לומר פי תקרה יורד וסותם ובסיפא מפרש דין בית המקורה דאיכא למימר בו פי תקרה יורד וסותם וכמו שיבאר לקמיה:

* עד שנשאר באלכסון אסור - אבל אם הקירווי לא נפרץ ועודף על מקום הפרצה אמרינן דיוורד וסותם עד למטה בארץ:
* וי"א דבעינן ג"כ ברוחב הקירווי ד' טפחים - כתב בלשון וי"א משום דמסתימת המחבר בזה משמע דדעתו כדעת רש"י דאפילו אין בקורה ד' אמרינן פי תקרה יורד וסותם ובאמת כתב כן בעצמו בב"י דמסתימת הרמב"ם בפ"ו מהלכות שבת בדין ל"ה גבי קורה שם משמע ג"כ דסובר כרש"י והכי נקטינן עכ"ל והרמ"א אזיל לשיטתו במה שכתב בד"מ דאין לדחות דברי התוספות והרא"ש והסמ"ג והטור מחמת דברי רש"י והרמב"ם וכן סתם הרמ"א לעיל בסימן שמ"ו ס"ג בהגה"ה ואני מצאתי עוד פוסקים דעומדים בשיטה זו של התוספות והרא"ש וכו' הלא המה המאור והרמב"ן בפרק כיצד משתתפין וכן משמע ג"כ בחידושי הרשב"א והריטב"א [בדף פ"ו ע"ש] וע"כ אין לזוז מדברי הרמ"א. ולדעת בעלי שיטה זו אפילו היה בשלשה רוחות מחיצות גמורות ג"כ אין אומרים על מחיצה רביעית פי תקרה יורד וסותם אא"כ היה רוחב הקירווי ד' טפחים [כן משמע בתוספות שם דף פ"ו ד"ה קורה וברא"ש שם ע"ש]. ודע עוד דעת הרמב"ם דפי תקרה לא מהני רק שיהא מותר לטלטל בתוכו אבל לא נעשה רה"י גמור ע"ז והזורק מרה"י לתוכה פטור והראב"ד פליג ע"ז וכן הוא ג"כ דעת התוספות והרא"ש דפי תקרה יורד וסותם הוא מדאורייתא והעתיקו דברי התוספות גם הרשב"א והריטב"א בחידושיהם:

* ואמרינן פ"ת וכו' אפילו בשתי מחיצות וכו' - ג"ז לאו דעת כו"ע הוא דדעת הרי"ף והר"ח והרמב"ם דפלוגתייהו דרב ושמואל לענין פי תקרה הוא דוקא בשיש ג' מחיצות שלמות ואנו דנין על ענין רוח רביעית אך הרמ"א העתיק דעת הר"ת משום שהרא"ש עומד בשיטתו והביא ראייה לדבריו וגם הטור העתיק בסתמא את דעתו ואולי דדעת הרמ"א רק להכניס דעה זו בתוך הי"א אבל לא להחליט כדבריו:

73. בית יוסף סימן שנח

לפי הא דפירש רש"י באויר קיריו מיייתרו הוי רבה לחומרא ורבי זירא לקולא, אבל הרא"ש (סי' ד') כתב וזה לשונו וכתב ר"ח וקי"ל כר' זירא. ובאור זרוע פסק כרבה דמיקל בעירובין, וצריך לומר שהוא גורס אויר קיריו מתירו, כלומר שהוא ניתר ע"י הקירווי (דאמרינן פי תקרה יורד וסותם ונותר הקרפף ע"י הקירווי), וכן גורס הרמב"ם בפ"ו מהלכות שבת...ומיהו בהא דאמר ר"ז ומודינן בקרפף שנפרץ וכו' שאסור, מ"ט שאמר חצירו מיייתרו, על כרחך לומר דגרסינן מיייתרו כגירסת רש"י, דאי אפשר למיגרס אויר חצר מתירו בשום פנים. ולענין פסק הלכה כבר כתבתי בשם הרא"ש שר"ח פסק כדברי המחמיר ואור זרוע פסק כדברי המיקל, ונראה מדבריו שכן דעת רבינו מאיר. וכן דעת הרמב"ם בפ"ו והכי נקטינן.

74. סיכום של הדף על דף של הב"ח והפרישה

העירו על דברי הב"ח הפרישה והב"ח. א'. דמהרמב"ם אין שום הוכחה דגריס בגמ': אויר קיריו מתירו, דמ"ש הרמב"ם קירווי מתירו זה לשון עצמו של הרמב"ם ולא הביא את לשון הגמ'. והראיה דהרמב"ם לא כתב "אויר קיריו מתירו" כמ"ש בגמ'... וביותר קשה לומר הגירסא בגמ': אויר קיריו מתירו, דאי הכוונה דהקירווי מתיר הקרפף ע"י פי תקרה יורד וסותם, מהו הלשון אויר ומה משמעות האויר כאן, הרי האויר בודאי לא מתיר כלום. משא"כ לגי' דרש"י אתי שפיר הלשון אויר קיריו, פי' דגם האויר של הקרפף המקורה מיייתרו פי' מגדיל את שטח הקרפף שיהי' עדיין שטח של ג' סאה.

ב'. להביי נזדמנה נוסחא מוטעית בהרא"ש, דהרי המעיין ברא"ש בנוסחא דידן כתב וז"ל: וכתב הר"ח ז"ל "וקי"ל כר' זירא (ובא"ז פסק כרבה) דמיקל בעירוובין. וכתב רבינו מאיר ז"ל מדבריו למדתי דסבירא ליה הלכתא כדברי המיקל בעירוובין אפילו בפלוגתא באמוראי" עכ"ל הרא"ש ובהג"א הוסיף "ובא"ז פסק כרבה". והסופר טעה והכניס את דברי ההג"א בתוך הרא"ש (ועי' סגרוהו בסוגריים) בפנים. וא"כ לפי גירסה זו דהרא"ש, גם הר"ח פסק כר' זירא דמיקל. וכמו שכתבו כל הפוסקים, והא"ז הוא דעת יחיד שפסק כרבה דמחמיר.
 (ב) ומאחר דקי"ל כר"ז, א"כ לפי גירסת רש"י קי"ל דאפי' כשהיה הקירווי בשיפוע ג"כ אמרינן פי תקרה יורד וסותם וכמ"ש בגמ': דהרי בזה הוה המחלוקת בין רבה ור' זירא.

75. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן קלח (בענין העירוב בברוקלין)

והנה מה שרוצה הרב הגאון ר' רפאל בער ווייסמאנדעל שליט"א והאריך בקונטרסו לדון על העלעוואטאר בדין פי תקרה יורד וסותם להחשיב חלק גדול מעיר ברוקלין כמוקף מחיצות משום שבג' רוחות כתב שמוקפת ים ונהר וגידודי הים והנהר נעשו בבנין ע"י אדם ולא מבטלי רבים המחיצות ונשאר רק רוח אחד שאמרינן פי תקרה לדינא שהלכה כרב אף בב' רוחות כמין גאם, ועוד מחדש שפי תקרה עדיף עוד ממחיצות גמורות שלכן אף להסוברין דרבים מבטלי מחיצתא אף במחיצות גמורות לא יבטלו מחיצות הנעשות מדין דפי תקרה .

ולע"ד אין לדון בזה דין פי תקרה להחשיב מחיצה מכמה טעמים. חדא מהא דמסיק הגמרא בעירוובין דף צ"ה ובסוכה דף י"ט דרבא אמר ע"כ לא קאמר רב התם אלא דהני מחיצות לאכסדרה עבידי אבל הכא דהני מחיצות לאו לסוכה עבידי לא. ופרש"י בסוכה ואילו מחיצה מעלייתא היא הוה סמכינן עלה אבל לאכשורי ע"י גוד אחית לא דכי אגמריה רחמנא למשה גוד אחית במחיצה העשויה לחלל שלה אגמריה ולא לחוצה לה עיין שם. ופשוט שגם רש"י בעירוובין שכתב אף על גב דלא בעי מחיצות לשמן כולי האי מיהא לא מקילינן עיין שם, אין כוונתו שלא רצו חכמים להקל אלא מדאורייתא לא מקילינן למילף מפי תקרה שנאמר בהלכה גם ללא נעשה לזה כמו שאין חלוק במחיצות גמורים אם נעשה לזה או לא, דכיון דהוא חדוש להקל אין לנו אלא מה שנאמר בהלכה דהוא דוקא כשנעשה לזה, דלא מסתבר לומר שיפלו דבורי רש"י אהדדי .

וא"כ פשוט שהעלעוואטאר שלא נעשה להרה"ר אינה מחיצה להרה"ר מדין פי תקרה אף אם היה נחשב מחיצה לתחת העלעוואטאר מדין פי תקרה לרבא שהלכה כמותו כמו התם שהוא מחיצה לגבי האכסדרה ואינה מחיצה לגבי הסוכה ומה שאף לאביי הוצרך לומר ר' יהודה ביש ב' מחיצות אף שאביי הא סובר דאף שלא נעשה לסוכה אמרינן פי תקרה, צ"ל אליבא דרש"י דגם אביי אפשר מודה לרבא בלא נעשה התקרה לתחתיו שלא אמרינן פי תקרה ורק בסוכה ע"ג אכסדרה שאין לה פצימין פליג דסובר דכיון שאמרינן בהו פי תקרה לאכסדרה אמרינן ממילא גם להסוכה דלא יהיו כסתרי אבל במטה ומעלה כהא דעליה וגשרים שלמעלה לא שייך ענין פי תקרה לא אמרינן נמי אלמטה גם לאביי כשלא נעשה בשביל למטה. ואם כן נמצא שאף לתחת העלעוואטאר לא נימא פי תקרה ולא רק לרבא אלא אף לאביי, דלא מצינו מי שיפלוג על רש"י בזה ולכן אף שלהסוברים דלא אמרינן פי תקרה כשליכא ב' מחיצות ליכא הכרח לסברא זו, ובפרט לזה שגם אביי מודה, מ"מ כיון שלרש"י מוכרח לומר כן ולא מצינו חולקים עליו בזה מסתבר שגם התוס' וכל המפרשים סוברים כן משום דהוא מלתא דמסתבר ומוכרח זה גם מסברא .

ונמצא למה שבארתי שאם היה מציאות תקרה שנעשה שלא בידי אדם לא נימא פי תקרה לא רק לרבא שהלכה כמותו אלא אף לאביי כיון שלא עבידא גם לתחתיה דהא לא עבידא לשום דבר .

... עכ"פ לרש"י לא אמרינן פי תקרה בבקיעת רבים ולתוס' לא שמעינן בהדיא שפליגי, וא"כ ודאי ראוי להחמיר . ועוד הא לשיטת הרמב"ם פ"ז משבת הל' ל"ה באכסדרה בבקעה שיש לה ג' מחיצות וברביעית אמרינן פי תקרה ומותר לטלטל שמ"מ לא הוי רה"י והזורק מרה"ר לתוכה פטור כזורק למבוי סתום שיש לו קורה עיין שם, ואף שבקורה הוא מטעם שהוא רק משום היכר כמפורש גם ברמב"ם שם ה"ט והכא הוא מדין פי תקרה מ"מ בתרווייהו סובר שאינו רה"י ...

ונמצא מסקנת הדברים שלרש"י והרמב"ם אין לומר כלל פי תקרה בהעלעוואטאר בכל אופן שהיה נעשה ובאופן שהוא נעשה עתה אליבא דרבא שהלכה כמותו אין לומר פי תקרה לגבי רה"ר לכל המפרשים וממילא אין לומר גם לא לתחת העלעוואטאר אף רק לטעם א' משום דנמצא שהוא מד' רוחות שלא אמרינן פי תקרה אליבא דתוס' ורוב הפוסקים. וגם מסתבר כטעם הב' שגם לתחתיו אין לומר כלל פי תקרה ולא רק לרבא אלא אף לאביי אין לומר כדבארתי. וא"כ אינו כלום היתר של פי תקרה מהעלעוואטאר .

76. Tunnels in Manhattan: Tikun Eruvin of R. Moskiwitz said they were sealed through Pi Tikra. R. Henkin argued that they were not flat on top so it did not work.
77. This is important in front of houses

שיעור מקסימום לגודל רשות היחיד

78. תלמוד בבלי עירוובין כב.:-

משנה: רבי יהודה אומר אם היה דרך רשות הרבים מפסקתן יסלקנה לצדדין. וחכמים אומרים אינו צריך. אמר רבי יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן: ארץ ישראל אין חייבין עליה משום רשות הרבים. יתיב רב דימי וקאמר לה להא שמעתא, אמר ליה אביי לרב דימי, מאי טעמא? אילימא משום דמקיף לה סולמא דצור מהך גיסא ומחתנא דגדר מהך גיסא, בבל נמי מקיף לה פרת מהך גיסא ודיגלת מהאי גיסא! דכולא עלמא נמי מקיף אוקיינוס! דילמא מעלות ומורדות קאמרת? אמר ליה, קרקפנא [בעל הגולגלת]! חזיתיה לרישך בי עמודי כי אמרה רבי יוחנן להא שמעתא!
 איתמר נמי, כי אתא רבין אמר רבי יוחנן ואמרי לה אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן מעלות ומורדות שבארץ ישראל אין חייבין עליהן משום רשות הרבים לפי שאינן כדגלי מדבר.

79. תלמוד בבלי עירובין פז ע"ב
משום רבי יוסי בן זימרא לא התיר רבי חנניא בן עקביא [למלא מים בגזזטרא מן ים שלמטה] אלא בימה של טבריא הואיל ויש לה אוגנים ועיירות וקרפיות מקיפות אותה.

80. תוספות מסכת עירובין דף כב עמוד ב "דילמא"
... ותימה, דלרבנן כל ארץ ישראל תעשה רה"י ע"י סולמא דצור ומחתנא דגדר, ובבל נמי דמקיף לה דיגלת ולא אתו רבים ומבטלי מחיצות, ולר' יוחנן דאמר בפרק הדר (לקמן ד' סז): קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה אפי' כור ואפי' כוריים הזורק לתוכו חייב והוא הדין אפי' לאלף כורים דמה שיעור יהיה! וי"ל דמחיצה שאינה עשויה בידי אדם לא חשיבא מחיצה כולי האי, ואפי' רבנן מודו דאתו רבים ומבטלי מחיצה.

81. ש"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן פט
אין לך בו אלא חדושו דרבים מבטלי מחיצה בידי שמים היינו היכא דניחא תשמישתי, כמו בדגלי מדבר שהי' הענן משוה הדרכים ולא היה שם שום תל המתלקט, אבל כל שיש כאן תל המתלקט אינו דומה לדגלי מדבר לא אתו רבים ומבטלי מחיצה אפילו מחיצה בידי שמים, וכפירש"י [עירובין כ"ב ע"ב] ד"ה "שאינן כדגלי מדבר" שארץ חלקה היתה וענן משוה אותם עכ"ל, נמצא לפ"ז מחיצה העשויה בידי אדם בין דניחא תשמישתי בין דלא ניחא לעולם לא אתו רבים ומבטלי מחיצה, ובידי שמים יש לחלק, היכא דניחא תשמישתי אתו רבים ומבטלי מחיצתא והיינו דגלי מדבר, משא"כ כשלא ניחא תשמישתי לא אתו רבים ומבטלי לי'.

82. חז"א, מועד קז:
ולכאורה קשה דהא לא שייך "אתו רבים ומבטלי מחיצתא" אלא כשהרבים בוקעין דרך פרצות המחיצות או שדריסת הרבים ע"ג המחיצה, ובזה כיון שהמחיצות אינן חוצצין כראוי בפני העוברין בטלי מחיצתייהו, אבל רבים הסובבים בשוקים וברחובות תוך המחיצות לא מבטלי מחיצות לעולם, שהרי דלתות נעולות בלילה עושין ירושלים רה"י, אף שתוכה ס' רבוא והיא רוכלת העמים, וא"כ א"י נמי סולמא דצור הוי מחיצה מעליתא, וכן גידודי פרת אינן נדרסין וכן גידודי אוקיינוס! והריטב"א כתב דלא תשיב מתיצות אלא כל שרואה עצמו תוך מתיצות, ואפשר גס כוונת תו' כן, אלא שלדעת הריטב"א אף באין רבים בוקעין תוך המחיצות לא חשיב מחיצות, ולדעת תו' כל שההיקף גדול כל כך שאין בני אדם עושין דוגמתו, אז אתו רבים שבתוך המחיצות ומבטלי מחיצות. ולפ"ז בהיקף קטן אף באין המחיצות עשויות בידי אדם לא אמרינן אתו רבים ומבטלי מחיצתא אף לפי תו'...

83. ר' יצחק ברנר, גדר סביב למדינה
<http://bit.ly/1jSaZx>

84. חידושי הריטב"א מסכת עירובין דף כב עמוד ב
דהא מקיף ליה פרת מחד גיסא ודגלת מחד גיסא. פי' כמין גם, וכולי עלמא נמי לא ליחייבו דהא מקיף להו אוקיינוס, פירוש דכל שהוא עמוק עשרה טפחים חשיבא מחיצה כדאיתא בפ"ק דשבת ובכל דוכתא. ולהכי פרכינן, דכיון דאמרת דאפילו המחיצות מרוחקות כל כך דינן כרשות היחיד, א"כ אין רשות הרבים בעולם [וזה] אי אפשר.
וק"ל: מ"מ עד אימתי יהא מרוחקות שיהו חשובות מחיצות לשוויה רשות היחיד, דהא אמרינן דקרפף יותר מבית סאתים שהוקף אפילו שלא לדירה רשות היחיד הוא מן התורה, וכמה יהא שיעור אותו יותר מבית סאתים? אומר רבינו הרב ז"ל דהיינו כל שרואה עצמו תוך המחיצות, דאע"ג דלגבי שבת לא בעינן מחיצות הניכרות לדירתו כדאיתא בפרק קמא דסוכה (ד' ב' ועי"ש), אפ"ה בעינן שיראה עצמו תוך מחיצות.

85. חידושי הרמב"ן מסכת עירובין דף נט עמוד א
ומיהו לרבי יהודה דסבר שתי מחיצות דאורייתא כדאמרינן בפ"ק דמכילתין אין לך רשות הרבים בתוך העיר ואפילו רחב כמה, אלא סרטיא ומדבר וכיוצא בהן שאין לך [בהן] מחיצה כלל. ואף על פי שאי אפשר שלא יהיו הרים ובקעות סביב להן, כל שאין המחיצה נראית לעומדין באמצע ואין נכרת להם, אי נמי שאין המחיצה מעכבת וממעטת על הרבים כלום, אין בה תורת מחיצה. והכי נמי משמע בפרק עושין פסין (כ"ב ב') גבי סולמא דצור ואוקיינוס...

86. ביאור הלכה סימן שמו סעיף ג ד"ה * קרפף יותר
ומסיים [ריטב"א?] דלפ"ז הא דאמרינן בדף ס"ז ואפילו כור או כוריים דוקא בכגון שיעור זה דעכ"פ מקרי המחיצה נראית לעומדים באמצע ולא בנפישא טובא שאין המחיצה נכרת.

87. רמב"ם הלכות שבת פרק יד הלכה א
וכן מקום שהוא מוקף ארבע מחיצות גובהן עשרה וביניהן ארבעה על ארבעה או יתר על כן אפילו יש בו כמה מילין אם הוקף לדירה כגון מדינה המוקפת חומה שדלתותיה ננעלות בלילה ומבואות שיש להן שלשה כתלים ולחי ברוח רביעית, וכן חצר ודיר וסהר שהוקפו לדירה כולן רה"י גמורה הן.

88. פירוש המשנה לרמב"ם מסכת עירובין פרק ב:ה
וממה שאתה צריך לדעת שכל מקום שעשה לו כתלים ונתכוון לדור באותו מקום והוא שקורין אותו קרפף שהוקף לדירה אפילו היתה מדתו אלף מיל מותר לטלטל בכולו.

89. טור אורח חיים הלכות שבת סימן שנח

קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה ופתח בו פתח ועשה מחיצה לפניו יותר מי' והותר ע"י שנתבטלה מחיצה הראשונה ונפלה האחרונה אינו ניתן ע"י הראשונה:

90. טור אורח חיים הלכות שבת סימן שנח
ואם הוקף לדירה אפילו יש בו מאה מילין שרי

91. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן קלט:ו
מסתבר לע"ד שיש בזה שעור ידוע מגמ' בכורות דף נ"ד שמעשר בהמה מצטרף כמלא רגל בהמה רועה, וכמה הוא רגל בהמה רועה? ט"ז מיל. ומפרש בגמ' דקים להו לרבנן דשיתסר מילי קא שלטא ביה עינא דרועה, עיין שם. וא"כ מש"כ הרמב"ן שיהיה ניכר לעומד באמצע הוא ל"ב מיל, ושטח כזה אולי ליכא במאנהעטן, וא"כ הוא רה"י גם לשיטה זו. ואף שלא נראו המחיצות מצד הבתים, מסתבר שלא יתבטל בזה הרה"י שנעשה מהמחיצות.

92. ביאור הלכה סימן שמו סעיף ג ד"ה * קרפף יותר
אכן כאשר נעיינ בדברי הרמב"ן עצמו בסוגיא דעיר של יחיד [שממש הוציא הריטב"א שיטתו] נראה לכאורה דרך אחרת בשיטתו דהרמב"ן לא כתב שם דבריו אלא במחיצות העומדים מאליהם כהרים ובקעות, וע"ז כתב דכל היכי שהם רחוקים טובא עד כדי שאינו מוצא את עצמו בתוך מחיצות לא מקרי מחיצות וכדמוכח מההיא דבבל נמי מקיף ליה פרת ע"ש ברמב"ן וסוגיא דדף ס"ז דכור או כוריים לא הביא כלל בדבריו ושפיר י"ל דס"ל דשם אפילו אלף כורים ומטעם דשם המחיצות נעשין בידי אדם אף על גב דמחיסרי דיוורין וכשיטת התוספות...

93. שו"ע אורח חיים שסג:כט
מבוי שצדו אחד כלה לים וצדו אחר כלה לאשפה של רבים, אין צריך כלום; שאשפה של רבים אינה עשויה להתפנות ואין חוששין שמא יעלה הים שירטון...

94. שו"ע אורח חיים שסג:לו
מבוי ששורה מתוכו ומדרון (פי' מקום משופע) לרשות הרבים, או ששורה לרשות הרבים ומדרון לתוכו, אם הולך ומתלקט מעט מעט עד שמגביה י' מתוך ד' אמות הרי הוא כאלו זקוף כולו וא"צ שום תיקון. (ובזה התל הוא כמחיצה) (ב"י).

חורי רה"י

95. תלמוד בבלי שבת ז ע"ב

אמר רב גידל אמר רב חייא בר יוסף אמר רב: בית שאין תוכו עשרה וקריו משלימו לעשרה, על גגו מותר לטלטל בכולו, בתוכו אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות. אמר אביי ואם חקק בו ארבעה על ארבעה והשלימו לעשרה מותר לטלטל בכולו. מאי טעמא? הוי חורי רשות היחיד, וחורי רשות היחיד כרשות היחיד דמו, דאיתמר חורי רשות היחיד כרשות היחיד דמו...

96. רמב"ם הלכות שבת פרק יד:

חורי רה"י הרי הן כרה"י, אבל חורי רשות הרבים אינם כרה"י אלא הרי הן כפי מדתן...

97. תלמוד בבלי עירובין צח ע"ב, לפי רש"י

משנה: זיז שלפני חלון נותנין עליו ונוטלין ממנו בשבת.
גמרא: האי זיז דמפיק להיכא? אילימא דמפיק לרשות הרבים, ליחוש דילמא נפיל ואתי לאיתויי! אלא דמפיק לרשות היחיד, פשיטא! אמר אביי: לעולם דמפיק לרשות הרבים, ומאי "נותנין עליו" דקתני? כלים הנשברים. תניא נמי הכי, "זיז שלפני החלון היוצא לרשות הרבים נותנין עליו קערות וכוסות קיתוניות וצלוחיות ומשתמש בכל הכותל עד עשרה התחתונים. ואם יש זיז אחד למטה ממנו, משתמש בו, ובעליון אין משתמש בו אלא כנגד חלונו." האי זיז [עליון] היכי דמי? אי דלית ביה ארבעה מקום פטור הוא, ואפילו כנגד חלונו נמי לא ישתמש [דאסור להשתמש במקום פטור תשמיש תדיר – רש"י]! ואי אית ביה ארבעה, בכלי הכותל לישתמש [ולא רק כנגד החלון]! אמר אביי, תחתון דאית ביה ארבעה ועליון לית ביה ארבעה [רוחב], וחלון משלימתו לארבעה - כנגד חלון משתמש דחורי חלון הוא, דהאי גיסא ודהאי גיסא אסור.

98. רש"י מסכת עירובין דף צח עמוד ב

חורי חלון הוא - כלומר: זוית החלון והרחבתו הוא, ולשון חורי דנקט - משום דגבי שבת שייך למימר חורי רשות הרבים כרשות הרבים, וכן חורי רשות היחיד כרשות היחיד דמי, כגון כותל הסמוכה לרשות הרבים ויש בה חורין פתוחין לרשות הרבים למטה מעשרה הוי רשות הרבים.

99. חידושי הריטב"א מסכת עירובין דף צח עמוד ב

ולא פירש לנו רבינו ז"ל מה צריך לומר טעמא "משום דהוה ליה חורי רשות היחיד", תיפוק לי' דכיון דחלונו משלימתו לד' הא איכא מקום דחשיב להנחה שמתירו להשתמש בכלים הנשברים מיהת! גם לא פירש לנו מה מעלה ומה מוריד לומר דתחתון יש בו ד' טפחים, ומאיזה טעם אסור על העליון שאינו משתמש בו אלא כנגד חלונו בלבד?
והרמב"ם ז"ל כתב וזה לשונו "זיז שלפני החלון יוצא באויר שעל רשות הרבים, אם היה למעלה מעשרה מותר להשתמש עליו שאין רשות הרבים תופסת אלא עד [עשרה טפחים], לפיכך מותר להשתמש בכל הכותל עד עשרה טפחים התחתונים. במה דברים אמורים? בשהיה זיז אחד יוצא באויר, אבל אם היו יוצאין בכותל שני זיזין זה למעלה מזה, אף על פי ששניהם למעלה מעשרה אם יש ביזו העליון שלפני החלון רחב ד' על ד' אסור להשתמש עליו מפני שהוא רשות בפני עצמו, והזיז שתחתיו רשות אחרת, ואוסרין זה על זה מפני שאין שתי רשויות משתמשות ברשות אחת. אין בעליון ד' ואין בתחתון ד', משתמש ביניהם וכן

בכל הכותל עד עשרה טפחים התחתונים. היה בתחתון ד' והעליון אין בו ד' אינו משתמש בעליון אלא כנגד חלונו בלבד אבל בשאר הזיז שלפני צדי החלון אסור להשתמש מפני שזה שתחתיו חלוק רשות לעצמו. ע"כ לשון הרמב"ם ז"ל, ולפי לשון זה נראה דהא דאוקימנא בתחתון דאית ביה ד' חלק רשות לעצמו והוה ליה רשות היחיד שעולה עד לרקיע, וכשזה משתמש בעליון נראה כאילו משתמש ברשותו של תחתון וכאילו מוציא לזיז שבחצר חבירו, אבל כשיש בעליון הסמוך לחלונו פחות מד' נעשה טפל לחלונו והוה ליה כחורי רשותו ואין רשותו של תחתון שולט שם לאוסרו על זה, וכן פירש הראב"ד ז"ל שהטעם מפני שהתחתון אסור על העליון והוה ליה כמוציא זיז לחצר חבירו.

ומיהו תמיהני כיון שהזיזין הללו שניהם למעלה מ' וכמו שפירש הרמב"ם ז"ל האיך אוסרין זה על זה? והלא שניהם שלו הם וכבית והעליה שלו שאין אוסרין זה על זה! ואם בשיש לחבירו חלון אחר בכותל ההוא למטה שהזיז ההוא שלו, הוה ליה לתנא לפרושי!

וי"ל דהכי נמי קתני, והכי קאמר: "אם יש זיז אחר שהוא של אחר אינו משתמש אלא כנגד חלונו בלבד." וי"ל עוד בשאין בעלים אחרים לזה התחתון, ואעפ"כ הזיזין הבולטין מן הכותל כלפי רשות הרבים אינם שלו דבזכות בני רשות הרבים עומדין, ונהי דמדינא דאורייתא אין אויר רשות הרבים עולה עד לרקיע, כל אותן הזיזין שלהם הם ויש רשות לכל אחד מבני רשות הרבים להשתמש בהם...

100. שו"ע אורח חיים שנגב:

זיז, דהיינו דף הבולט מן הכותל לרשות הרבים, למעלה מעשרה ויש בו ד' על ד' וחלון הבית פתוח לו, משתמשין עליו. אם היו שני זיזים זה למטה מזה והם של שני אנשים, אף על פי ששניהם למעלה מעשרה, אם יש בזיז העליון שלפני החלון רוחב ד' על ד' אסור להשתמש עליו מפני שהוא רשות בפני עצמו והזיז שתחתיו רשות אחרת ואוסרין זה על זה...

101. עבודת הקודש בית נתיבות שער ג סימן א:מה

(מה) דף היוצא מכותל רשות היחיד ואין ברחבו ארבעה, כל שסמוך לראש הכותל או לחלון שבכותל תוך שלושה, אם אינו בולט חוץ לכותל שלושה הרי זה נדון משום חורי רשות היחיד. היה יוצא למטה משלושה או שהיה בולט לחוץ שלושה הרי זה מקום פטור.

102. תוספות מסכת שבת דף ז עמוד ב "והלכה"

ודוקא אותם שלמעלה מ' חשיבי חורי רה"י אבל שלמטה מעשרה אין בני רה"י משתמשין שם מפני בני רשות הרבים שמשתמשין בהן

103. שולחן ערוך הרב אורח חיים קונטרס אחרון סימן שמו

ואעפ"כ אינה ג"כ כפרצה ממש להתיר הואיל וננעלת ג"כ או שראויה לינעל עיין סי' שס"ד שאם היתה כפרצה ממש היה מותר לטלטל על אסקופת כל הבתים משום חורי רשות היחיד ועוד שפי תקרה העליונה הוא פי המשקוף אפילו אם אין התקרה מונחת על הכותל אעפ"כ הכל אחד לענין טומאה כל שאין סדק מפסיק והוא הדין לענין שבת שהיא כתקרה עבה שמגעת עד כאן ומחיצותיה הן מחיצות הבית שהן עבות במקום זה ומגיעות עד המזוזות ועד בכלל ולא אמרו שדופן עקומה היא הלכה למשה מסיני אלא בגובה אבל לא בכהאי גוונא אלא ודאי משום שהדלת סותמת ואין שם מחיצות ד':

104. Machloket about porches.

מחיצה מאי היא?

105. תלמוד בבלי שבת ו ע"א

ואיזו היא רשות היחיד? חריץ שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה, וכן גדר שהוא גבוה עשרה ורחב ארבעה, זו היא רשות היחיד גמורה.

106. תלמוד בבלי עירובין ד.-:

אמר רבי חייא בר אשי אמר רב שיעורין חציצין ומחיצין הלכה למשה מסיני... מחיצות דאורייתא נינהו, דאמר מר, "ארון תשעה וכפורת טפח הרי כאן עשרה!" לא צריכא לרבי יהודה, דאמר אמת בנין באמה בת ששה אמת כלים באמה בת חמשה...

107. רמב"ם הלכות שבת פרק טז:יח

וצריך שיהיה גובה הקנה עשרה, או שיהיה מן הארץ עד סוף עובי החבל העליון עשרה אם הקיף בחבלים, שאין מחיצה פחותה מעשרה, וכל השיעורין האלו הלכה למשה מסיני הן.

108. משנה ברורה סימן שסב ס"ק נ

דע דכל מחיצה צריך שלא יהיה בתחתיתו חלל שלשה טפחים - דאם היה בו חלל ג"ט אפילו למעלה עשה השבעה טפחים בלא שום חלל, דנמצא שהעומד מרובה על הפרוץ, או שהיה למעלה עשרה טפחים שלמים, ג"כ לא מהני, דהו"ל מחיצה שהגדיים בוקעין תחתיה.

109. מח' אם מחיצה תלויה שאין הגדיים בוקעין בו כשרה או פסולה

פירצה הכי גדולה באורך

109. תלמוד בבלי עירובין יז:

משנה: עושיין פסין לביראות ארבעה דיומדין נראין כשמונה, דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר שמונה נראין כשנים עשר, ארבעה דיומדין וארבעה פשוטין, גובהן עשרה טפחים ורוחבן ששה [טפחים] ועובייהן כל שהוא. וביניהן כמלא שתי רבקות של שלש שלש בקר דברי רבי מאיר, רבי יהודה אומר של ארבע. קשורות ולא מותרות אחת נכנסת ואחת יוצאת...

110. תלמוד בבלי עירובין יט.:

תנו רבנן: "כמה ראשה ורובה של פרה? שתי אמות. וכמה עוביה של פרה? אמה ושני שלישי אמה, שהן כעשר, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר כשלש עשרה אמה וכארבע עשרה אמה. "כעשר"? הא עשר הויין! משום דבעי למיתנא סיפא "כשלש עשרה". "כשלש עשרה"? טפי הויין! משום דבעי למתני "כארבע עשרה". וכארבע עשרה הא לא הויא! אמר רב פפא יתירות על שלש עשרה ואינן מגיעות לארבע עשרה [אלא "ג ושליש"].

אמר רב פפא בבור שמונה דכולי עלמא לא פליגי דלא בעינן פשוטין, בבור שתיים עשרה דכולי עלמא לא פליגי דבעינן פשוטין, כי פליגי משמונה עד שתיים עשרה: לרבי מאיר בעינן פשוטין, לרבי יהודה לא בעינן פשוטין.

111. משנה עירובין א:ח (טו):

שיירא שחנתה בבקעה והקיפוה בכלי בהמה, מטלטלין בתוכה, ובלבד שיהא גדר גבוה י' טפחים ולא יהיו פרצות יתרות על הבנין. כל פרצה שהיא כעשר אמות מותרת, מפני שהיא כפתח. יתר מכאן אסור:

112. תלמוד בבלי עירובין י ע"א

"והרחב מעשר ימעט" - אמר אביי, תנא "והרחב מעשר ימעט. רבי יהודה אומר אינו צריך למעט". ועד כמה [לר' יהודה]? סבר רב אחי קמיה דרב יוסף למימר עד שלש עשרה אמה ושליש, וקל וחומר מפסי ביראות: ומה פסי ביראות שהתרתה בהן פרוץ מרובה על העומד לא התרתה בהן יותר משלש עשרה אמה ושליש, מבוי שלא התרתה בו פרוץ מרובה על העומד אינו דין שלא תתיר בו יותר משלש עשרה אמה ושליש! והיא הנותנת - פסי ביראות שהתרתה בהן פרוץ מרובה על העומד לא תתיר בהן יותר משלש עשרה אמה ושליש, מבוי שלא התרתה בו פרוץ מרובה על העומד תתיר בו יותר משלש עשרה אמות ושליש! אי נמי לאידך גיסא: פסי ביראות דאקילת בהו חד קולא אקיל בהו קולא אחרינא, מבוי כלל כלל לא?

113. רמב"ם הלכות שבת פרק יז:ד

כמה יהיה פתח המבוי ויהיה די להכשירו בלחי או קורה, גבהו אין פחות מעשרה טפחים ולא יתר על עשרים אמה ורחבו עד עשר אמות, בד"א שלא היה לו צורת פתח, אבל אם היה לו צורת פתח אפילו היה גבוה מאה אמה או פחות מעשרה או רחב מאה אמה הרי זה מותר.

114. תלמוד בבלי עירובין יא.

"אם יש לו צורת הפתח, אף על פי שרחב מעשר אינו צריך למעט..."
מתני ליה רב יהודה לחייא בר רב קמיה דרב, "אינו צריך למעט [אם יש צורת הפתח]." אמר ליה, אתנייה "צריך למעט". אמר רב יוסף, מדברי רבינו נלמד: חצר שרובה פתחים וחלונות אינה ניתרת בצורת הפתח. מאי טעמא? הואיל ויותר מעשר אוסר במבוי, ופרוץ מרובה על העומד אוסר בחצר, מה יותר מעשר האוסר במבוי אינו ניתרת בצורת הפתח, אף פרוץ מרובה על העומד האוסר בחצר אינו ניתרת בצורת הפתח.

מה ליותר מעשר האוסר במבוי שכן לא התרת בו אצל פסי ביראות לרבי מאיר, תאמר בפרוץ מרובה על העומד האוסר בחצר שכן התרת אצל פסי ביראות לדברי הכל?

לימא מסייע ליה: "דפנות הללו שרובן פתחים וחלונות מותר, ובלבד שיהא עומד מרובה על הפרוץ." "שרובן" סלקא דעתך? אלא אימא "שריבה בהן פתחים וחלונות, ובלבד שיהא עומד מרובה על הפרוץ." אמר רב כהנא, כי תניא ההיא בפיתחי שימאי...

115. רמב"ם הלכות שבת פרק טז:טז

כל מחיצה שיש בה פרוץ מרובה על העומד אינה מחיצה, אבל אם היה פרוץ כעומד הרי זו מותרת, ובלבד שלא יהיה באותן הפרצות פרצה שהיא יתר על עשר אמות. אבל עשר אמות הרי היא כפתח, ואם היה לפרצה זו צורת פתח אף על פי שיש בה יותר מעשר אינה מפסדת המחיצה, והוא שלא יהא הפרוץ מרובה על העומד.

עומד מרובה על הפרוץ: עומד ופרצה

116. רמב"ם הלכות שבת פרק טז:יז-יח

יז: במה דברים אמורים? בזמן שהפרצות משלשה טפחים ולמעלה, אבל אם היו הפרצות כל פרצה מהן פחותה משלשה הרי זו מותרת, ואף על פי שהפרוץ מרובה על העומד, שכל פחות משלשה הרי הוא כלבד.

יח: כיצד? הרי שהקיף בקנים ואין בין קנה לחבירו שלשה טפחים, או שהקיף בחבלים ואין בין חבל לחבירו שלשה טפחים, הרי זו מחיצה גמורה, אף על פי שהיא שתי בלא ערב או ערב בלא שתי...

117. תלמוד בבלי עירובין י.:

תני לוי: מבוי שהוא רחב עשרים אמה, נועץ קנה באמצעיתו ודיו. הוא תני לה והוא אמר לה דאין הלכה כאותה משנה. איכא דאמרי אמר שמואל משמיה דלוי אין הלכה כאותה משנה.

אלא היכי עביד? אמר שמואל משמיה דלוי: עושה פס גבוה עשרה במשך ארבע אמות, ומעמידו לארכו של מבוי. אי נמי כדרב יהודה, דאמר רב יהודה מבוי שהוא רחב חמש עשרה אמה מרחיק שתי אמות ועושה פס שלש אמות.

118. ערוך השולחן אורח חיים סימן שסג

נז: דכיון שיש בו אורך שיעור מבוי, אין האוירים מבטלין אותו אפילו כשכל אחד מהאויר של הצדדים גדול ממנו כמו בכאן, שכל צד יש בו אויר יותר מד' אמות. וטעמו של דבר דהנה במחיצות גמורות לא שייך לומר אתי אוירא דהאי גיסא ואוירא דהאי גיסא ומבטל ליה, דמחיצות הם הלכה למשה מסיני בכללותיהן ובפרטותיהן... ולכן הצריכו שזה הפס ד' אמות יעמידנו לאורכו של מבוי, דאם היה מעמידו לרחבו היו האוירים מבטלין אותו, אבל עכשיו שהעמידנו לאורכו של מבוי ועשאו לשני מבואות והוה זה הפס דופן שלישי לכל מבוי ובמחיצה אין האוירים מבטלין...

ס: והריטב"א בחידושו חולק על כל מה שנתבאר דפירש שהפס הזה אינו עושהו כלל לשני מבואות, והוא רק להמעט הרוחב יותר מעשר. ולא אמרין אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה דבפס ארוך ד' אמות לא אמרין סברא זו כמו במחיצות.

119. רמב"ם הלכות שבת פרק יז: כא

מבוי שהוא רחב עשרים אמה, עושה פס גבוה עשרה טפחים במשך ארבע אמות שהוא שיעור משך המבוי ומעמידו באמצע ונמצא כשני מבואות שיש בפתח כל אחד מהן עשר אמות, או מרחיק שתי אמות מכאן ומעמיד פס שלש אמות ומרחיק שתי אמות מכאן ומעמיד פס שלש אמות, ונמצא פתח המבוי עשר אמות והצדין הרי הן כסתומין, שהרי עומד מרובה על הפרוץ.

120. ש"ע אורח חיים שסג: לד

עוד אפשר לעשות תיקון אחר למבוי שהוא רחב כ' אמות:

- שירחיק ב' אמות מהכותל ויעשה פס רחב שלש אמות, ויעשה כן גם בצד השני וישאר פתח רחב עשר אמות,
- או ירחיק אמה ויעשה פס אמה ומחצה וירחיק אמה ויעשה פס אמה ומחצה וכן יעשה בצד השני,
- או ירחיק שתי אמות ושני טפחים ויעשה פס שתי אמות וד' טפחים וכן יעשה בצד השני...

עומד מרובה על הפרוץ: עומד-פרצה-עומד

121. תלמוד בבלי עירובין י ע"ב

ואמאי? יעשה פס אמה ומחצה, וירחיק שתי אמות, ויעשה פס אמה ומחצה! שמע מינה עומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות לא הוי עומד? לעולם אימא לך הוי עומד, ושאיני הכא דאתי אוירא דהאי גיסא ואוירא דהאי גיסא ומבטל ליה... וירחיק אמה ויעשה פס אמה ומחצה, וירחיק אמה ויעשה פס אמה ומחצה? אין הכי נמי, וכולי האי לא אטרחהו רבנן.

122. חידושי הריטב"א מסכת עירובין דף טז עמוד ב

ושמעין משמעתין דכל היכא דאיכא עומד כפרוץ דינו כעומד מרובה לכל דבריו, ואפילו היכא דאיכא אוירא דהאי גיסא ומהאי גיסא דנפיש כל חד וחד כעומד לא מיבטיל ליה לעומד, ממתניתא דלעיל דמכשר פרוץ כעומד ואף על גב דאיכא אוירא מהאי גיסא ומהאי גיסא. וטעמא דמילתא דלא שייך למימר הכי [דמבטלין] אלא בעומד מרובה משתי רוחות דאיכא חד אוירא דחד גיסא דנפיש מן העומד (דשתי רוחות), הא לאו הכי לא. ואפילו בהיכא, אליבא דהלכתא לפום מאי דכתיבנא לעיל לא שייכא בעומד מרובה משתי רוחות ודכוותה...

123. ספר אור זרוע חלק ב - הלכות עירובין סימן קכו

וההיא דלעיל (י: דא"ר יהודה "מבוי שהוא רחב חמש עשרה אמה מרחיק ב' אמות ועושה פס שלש", ופרכי': ואמאי מצרכת ליה לסתום שלשה האמות כאחת? יעשה פס אמה ומחצה לפיאה אצל הכותל, וירחיק שתי אמות, ויעשה פס אמה ומחצה אצל פתח! וכיון דלא שרית ליה בהכי משום דפרוץ מרובה על העומד שמכאן ועל העומד שמכאן אלא אם תצרפם יחד להיות שניהם רבין עליו, שמעי' מינה מדלא מצרפת להו, עומד מרובה על הפרוץ בין שתי הרוחות כשתצרפם למבוי לא הוי עומד, אלא זיל לגבי כל חד וחד ונמצא פרוץ רבה עליו [ומבטלו] ונמצא פתח רחב יותר מעשר אמות! ושנינן: לעולם אימא לך בעלמא אי לא הוי קאי עומד זה בין ב' פרצות מצטרפין העומדין לבטל הפרוץ היחיד, אבל הכא אתא אוירא דשתי אמות ואוירא דפתח הגדול ומבטלי ליה לפס אמה ומחצה שביניהם. הא למדת דעומד מרובה על הפרוץ היכא שהפרוץ בין שתי העומדין הוה עומד. והכא (טז:) בשמעתין כי מוקי ליה להאי פחות מד' בי מיצע, הרי הפרוץ בין שתי העומדין הוא, ואמאי לא הוה עומד? ובעיא דרב המנונא אמאי לא מתוקמא בהכי?

ונראה בעיני דשאני התם (י: שהוא עומד גמור, אבל הכא (טז:): אילו שני עומדין פרוצין הם אלא שנעשו עומדין ע"י לבוד, ועומד מרובה על הפרוץ משתי רוחותיו ע"י לבוד לא הוי עומד. והואיל דלא אפשיטא בעיא דרב המנונא אזלינן בה לקולא בשל סופרים דאין כאן הוצאה מרה"י לרה"ה שנחמיר בה:

124. עבודת הקודש בית נתיבות שער ב

(לה) עומד מרובה על הפרוץ שאמרו שהוא כעומד במה דברים אמורים? כשהעומד מצד אחד. היו עומדין משני צדין מרובה על הפרוץ אינו כעומד. כיצד? היו העומדין אחד לצד ימין המבוי ואחד לצד שמאלו והאויר בנתיים, אינו נידון משום עומד...

125. משנה ברורה סימן שסב ס"ק מה

וי"א שאפילו העומד אינו מרובה מצ"א רק משני הצדדים מצטרפים אהדי ומבטל הפרוץ לגביה ואפילו אם העומד גופא שבשני הצדדים אינו במילואו אלא יש בכל אחד ג"כ פרצה אלא שהעומד רבה עליו נחשב ע"ז כאלו כולו עומד ומבטל הפרוץ שבאמצע כגון שהיה שטח הרוח רחב חמשה עשר אמה ונשאר בקצה הכותל אמה ונפרץ אמה ונשאר עומד שני אמות ואצלו פרצה גדולה של שבעה אמות ואצלו עומד שני אמות ועוד פרצה אמה ועוד פס אמה בקצה השני של הכותל נחשב זה כאלו עומד מרובה על הפרוץ:

126. שער הציון סימן שסב ס"ק ל

132. תלמוד בבלי עירובין טז ע"ב

משנה: מקיפין שלשה חבלים זה למעלה מזה וזה למעלה מזה, ובלבד שלא יהו בין חבל לחבירו שלשה טפחים. שיעור חבלים ועוביין יתר על טפח, כדי שיהא הכל עשרה טפחים... בשיירא דברו, דברי רבי יהודה. וחכמים אומרים לא דברו בשיירא אלא בהווה. כל מחיצה שאינה של שתי ושל ערב אינה מחיצה דברי רבי יוסי ברבי יהודה...
גמרא: אמר רב המנונא אמר רב: הרי אמרו עומד מרובה על הפרוץ בשתי הוי עומד. בעי רב המנונא: בערב מאי?
אמר אביי: תא שמע, "שיעור חבלים ועוביין יתר על טפח שיהו הכל עשרה טפחים", ואי איתא למה לי יתר על טפח? ליעביד פחות משלשה וחבל משהו, פחות משלשה וחבל משהו, פחות מארבעה וחבל משהו!
ותיסברא, האי "פחות מארבעה" היכא מוקים ליה?

• אי מוקים ליה תתאי, הוה ליה כמחיצה שהגדיים בוקעין בה!

• אי מוקים ליה עילאי, אתי אוריא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה!

• אי מוקים ליה במיצעי, הוה ליה עומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות! שמעת מינה עומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות הוי עומד? אלא רב המנונא הכי קא מיבעיא ליה: כגון דאייתי מחצלת דהוי שבעה ומשהו, וחקק בה שלשה ושבק בה ארבעה ומשהו, ואוקמיה בפחות משלשה [למעלה מן הארץ].

רב אשי אמר מחיצה תלויה איבעיא ליה, כדבעא מיניה רבי טבלא מרב, מחיצה תלויה מהו שתתיר בחורבה? אמר ליה אין מחיצה תלויה מתרת אלא במים, קל הוא שהקלו חכמים במים.

133. הגרש"ז, בדין עומד כפרוץ בשבת ובסוכה, מבי מדרשא חידושי תורה

דכיון שהפרוץ אינו מרובה על העומד, חשיב שפיר מחיצה מפני שמחיצה שכזו עושה על כל פנים הפסק, ואם כן הכי נמי בערב... הוה ליה מקום זה מופסק ומובדל ממקומות אחרים, וחשיב שפיר רשות היחיד.

134. משנה ברורה סימן שסב:נ

ופרוץ כעומד לא משכחת לה בערב כמו שכתבנו בבה"ל והנה לשון זה של המחבר הוא נובע מלשון הטור ונראה דהטור לאו דוקא נקט פרוץ כעומד לענין ערב ומשום שתי נקטיה

אתי אוריא דהאי גיסא ואוריא דהאי גיסא ומבטלי ליה

135. תלמוד בבלי עירובין י:

ויעשה פס אמה וירחיק אמה ויעשה פס אמה וירחיק אמה ויעשה פס אמה שמע מינה עומד כפרוץ אסור לעולם אימא לך מותר ושאני הכא דאתא אוריא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה

136. תלמוד בבלי עירובין טז ע"ב

בעי רב המנונא: בערב מאי?

אמר אביי: תא שמע, "שיעור חבלים ועוביין יתר על טפח שיהו הכל עשרה טפחים", ואי איתא למה לי יתר על טפח? ליעביד פחות משלשה וחבל משהו, פחות משלשה וחבל משהו, פחות מארבעה וחבל משהו!
ותיסברא, האי "פחות מארבעה" היכא מוקים ליה?

• אי מוקים ליה תתאי, הוה ליה כמחיצה שהגדיים בוקעין בה!

• אי מוקים ליה עילאי, אתי אוריא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה!...

137. תלמוד בבלי עירובין י:

דאמר רב יהודה מבוי שהוא רחב חמש עשרה אמה מרחיק שתי אמות ועושה פס שלש אמות....
וירחיק אמה ויעשה פס אמה ומחצה, וירחיק אמה ויעשה פס אמה ומחצה? אין הכי נמי, וכולי האי לא אטרחהו רבנן.

י: אתי אוריא דהאי גיסא ואוריא דהאי גיסא

1	1	1	1	1	10
---	---	---	---	---	----

טז: אתי אוריא דהאי גיסא ואוריא דהאי גיסא

משהו
<4
משהו
<3
משהו
<3

י: לא אתי אוריא דהאי גיסא ואוריא דהאי גיסא

2	3	10
---	---	----

י: לא אתי אוריא דהאי גיסא ואוריא דהאי גיסא

1	1.5	1	1.5	10
---	-----	---	-----	----

138. רש"י מסכת עירובין דף טז עמוד ב

ואוקמיה - להך גיסא דמשהו פחות משלשה סמוך לקרקע, דהשתא הוה ליה עומד מרובה על הפרוץ מרוח אחת, ו'אוריא דהאי גיסא ודהאי גיסא' נמי ליכא למימר, הואיל ועומד מרובה על האויר דתותיה מיניה.

139. הגרש"ז, בדין עומד כפרוץ בשבת ובסוכה, מבי מדרשא חידושי תורה

דבעומד מרובה על הפרוץ הלא אפשר לומר נמי שהעומד עושה את הפרוץ שמצדו האחד כסתום, לכן אינו מצטרף כלל עם האויר שמצד השני, כיון שכבר נתבטל לגבי העומד, ולכן הוה ליה שפיר כאילו כולו סתום. משא"כ פרוץ כעומד, דשקולין הן, אתי חד ומבטל לאיך, לכן מצטרפים שפיר ב' האוירין שמשני הצדדין...

אתו רבים ומבטלי מחיצתא

140. תלמוד בבלי עירובין כב ע"א

משנה: רבי יהודה אומר אם היה דרך רשות הרבים מפסקתן יסלקנה לצדדין. וחכמים אומרים אינו צריך.

גמרא: רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרוייהו כאן הודיעך כוחן של מחיצות. "כאן" וסבירא ליה? והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן ירושלים אילמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עליה משום רשות הרבים! אלא "כאן" ולא סבירא ליה.

ורמי דרבי יהודה אדרבי יהודה ורמי דרבנן אדרבנן, דתניא, "יתר על כן אמר רבי יהודה: מי שהיו לו שני בתים משני צידי רשות הרבים, עושה לו לחי מכאן ולחי מכאן או קורה מכאן וקורה מכאן ונושא ונותן באמצע. אמרו לו אין מערבין רשות הרבים בכך". קשיא דרבי יהודה אדרבי יהודה, קשיא דרבנן אדרבנן!

דרבי יהודה אדרבי יהודה לא קשיא: התם דאיכא שתי מחיצות מעלייתא, הכא ליכא שתי מחיצות מעלייתא. דרבנן אדרבנן [נמי] לא קשיא: הכא איכא שם ארבע מחיצות, התם ליכא שם ארבע מחיצות.

141. כסף משנה הלכות שבת פרק יד הלכה א

איכא למידק דבפרק בתרא דעירובין (דף ק"א)... משמע דהשתא דנעולות בלילה הוי כרמלית! "ל דאה"נ דכי דלתותיה ננעלות בלילה הויה רה"י גמורה, אפילו להתייר לטלטל בכולה אם לא היו דרים בה רבים, ולא קרי לה כרמלית. אלא משום דכיון דדיירי בה רבים הויה לה חצר של רבים שלא עירבו שאסור לטלטל מתוכה לבתים ומבתים לתוכה, כשם שאסור לטלטל מכרמלית לבתים ומבתים לכרמלית. וכן פירש"י שם.

142. תלמוד בבלי עירובין כ ע"א

אמר רבי אלעזר: הזורק לבין פסי הביראות חייב. פשיטא! אי לאו מחיצה היא, היכי משתרי ליה למלאות? לא צריכא דעבד כעין פסי ביראות ברשות הרבים וזרק לתוכה, חייב. הא נמי פשיטא, אי לאו דבעלמא מחיצה היא, גבי בור היכי משתרי ליה לטלטלי? לא צריכא אף על גב דקא בקעי בה רבים. ומאי קא משמע לן? דלא אתו רבים ומבטלי מחיצתא? הא אמר רבי אלעזר חדא זימנא, דתנן, "רבי יהודה אומר אם היתה דרך רשות הרבים מפסקתן יסלקנה לצדדין, וחכמים אומרים אינו צריך", רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרוייהו כאן הודיעך כחן של מחיצות! אי מהתם הוה אמינא "כאן" ולא סבירא ליה, קא משמע לן "כאן" וסבירא ליה.

143. תוספות מסכת עירובין דף ו עמוד ב "והאמר"

וא"ת, והיכי פריך מר' יוחנן דאמר בפרק ב' דהוי אליבא דרבי יהודה דאמר אתו רבים ומבטלי מחיצתא, ופליגי עליה התם רבנן? ויש לומר דפריך כי היכי דלר' יהודה בשם ד' מחיצות דלא חשיבי ליה מצריך נעילה, הכי נמי ב' מחיצות דלא חשיבי לרבנן יהיה צריך נעילה.

144. חזון איש, מועד עד:ד

תוד"ה אילימא הקשו ל"ל פסי ביראות, ליעבד צ"ה! והנה כונתם בכל הבארות שלא יהא רה"ר עוברת תוך צו"ה, דהא קי"ל דאין צו"ה מועילה לרה"ר מה"ת כר"י, דבעינן דלתות נעולות.

145. המח' הגדולה בין החזון איש לר' אהרן קטלר במקום שמיועד לרבים לעבור בו

דלתות

146. תלמוד בבלי עירובין ו-:

תנו רבנן, "כיצד מערבין דרך רשות הרבים? עושה צורת הפתח מכאן ולחי וקורה מכאן. חנניה אומר: בית שמאי אומרים עושה דלת מכאן ודלת מכאן וכשהוא יוצא ונכנס נועל, בית הלל אומרים עושה דלת מכאן ולחי וקורה מכאן."

- והתניא, "יתר על כן אמר רבי יהודה: מי שהיו לו שני בתים משני צידי רשות הרבים עושה לחי מכאן ולחי מכאן או קורה מכאן וקורה מכאן ונושא ונותן באמצע. אמרו לו אין מערבין רשות הרבים בכך!"
- וכי תימא "בכך" הוא דלא מיערבא, הא בדלתות מיערבא, והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, "ירושלים אילמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עליה משום רשות הרבים", ואמר עולא הני אבולי דמחוזא אילמלא דלתותיהן ננעלות חייבין עליהן משום רשות הרבים!

אמר רב יהודה, הכי קאמר: כיצד מערבין מבואות המפולשין לרשות הרבים? עושה צורת הפתח מכאן ולחי וקורה מכאן. איתמר: רב אמר הילכתא כתנא קמא, ושמואל אמר הלכה כחנניה.

איבעיא להו: לחנניה אליבא דבית הלל צריך לנעול או אין צריך לנעול? תא שמע, דאמר רב יהודה אמר שמואל אינו צריך לנעול. וכן אמר רבי מתנה אמר שמואל אינו צריך לנעול. איכא דאמרי אמר רב מתנה בדידי הוה עובדא ואמר לי שמואל אין צריך לנעול. בעו מיניה מרב ענן, צריך לנעול או אין צריך לנעול? אמר להו תא חזי הני אבולי דנהרדעא דטימן עד פלגיהו בעפרא ועייל ונפיק מר שמואל ולא אמר להו ולא מידי! אמר רב כהנא הנך מגופות הוא. כי אתא רב נחמן אמר פניוה לעפריהו. לימא קסבר רב נחמן צריך לנעול? לא, כיון דראויות לנעול אף על פי שאין ננעלות.

147. רש"י מסכת עירובין דף ו עמוד ב

מגופות היו - לא היו כולן פתוחות אלא סגורות ופתוחות במקצת, מגופות - כמו הגפת דלתות (ערכין יא, ב).

דלת מאי היא?

148. שו"ת אבני נזר חלק אורח חיים סימן רפג

הנה היה לי טרדות ותשובות רבות להשיב בתוך כך נאבד מכתבו והיום פניתי להשיבו ולא מצאתי רק מכתבו הגלוי וראיתי שם שנסתפק בדלתות אם צריך שיהי' הדלתות ע"פ כל הרחוב לסתום את כולו, או כשר אף אם ישאר עשר אמות פתוח, דמקום דלתות מחיצה והנשאר נותר משום פתח. מסברא דלא מהני, דטעם היתר הדלתות אף בזמן שהם פתוחים כמו שכתב בחתם סופר [חא"ח סי' צ'] משום דכך דרך הדלת להיות לפעמים פתוח, וכיון דההיתר משום דאורחי' בהכי, ואין דרך לעשות דלת שלא יסתום כל הרוח שהרי דלתות נעשו למנוע רגל העוברים כשירצה, ואם כן על כרחך סותם כל הפתוח.

149. שו"ת אבני נזר חלק אורח חיים סימן רפדא

בדבר הדלתות אשר אין נמתחין היטב ונשאר פחות מעשרה אמות ברוחב הרחוב והמבוי שלא יגיע אליהם הדלת, ונסתפק אם יהי' על זה תורת "פתח" כדן כל פירצה פחות מעשר אמות. בדבר זה יש לעיין. אך אף אם יהי' על זה תורת פתח, מכל מקום עיקר הדלתות בטלין, שכל ההיתר דכמאן דנעילי דמיין. וצריך שיהי' באופן שבשעה שהם נעולין יהי' מחיצה שיכול לעמוד ברוח מצוי, והיינו על ידי לולאות וקרסים בדלת ובדופן. אבל אם לא יגיע לדופן, אם יבא רוח ידחה הדלת הלאה, ממילא אין כאן מחיצה אף בשעה שהוא נעול:

150. חזון איש, מועד עח:א

ראיתי מתקנים את המבואות בדלתות, בלא צו"ה, במקומות שא"א לעשות צו"ה מטעם פקידי העיר, ואת הדלתות נועלים פ"א ואח"כ פותחים אותם ועומדים תמיד פתוחים. ונראה דאין תיקון דלתות בלא צו"ה מועיל כלום, שדלת בלא צו"ה אינו עושה פתח, אלא אם הדלת נעול הוא כשאר מחיצה, ובזמן שהפתח פתוח בטלה המחיצה ואסור, שהרי אין לנו בדין המחיצות אלא מה שאמרו חכמים, וזולת מה שנתבאר ענינו בגמ', אין ראוי לספק בו ולהחשיבו כלל וכלל. ובגמ' אמרו עירובין י"א: צו"ה שאמרו קנה מכאן כו'. וכו' דדלתות הוא פתח ממש וא"צ לאשמועין, וקאמר דצו"ה מהני אף שאינו פתח ממש וא"צ לומר דלתות בלא צו"ה, זה אינו דע"כ צו"ה בלא דלתות עדיפא מדלתות בלא צו"ה, שהרי אמרו מנחות ל"ג דפתחי שימאי פטורין מן המזוזה, ומפרשינן לה דלית להו שקפי או תקרה, וע"כ בדאית להו דלתות עסקינן, לדעת הרמב"ם שכ' הטור ביו"ד סי' רפ"ו, ואף החולקים על הרמב"ם בזה לא חלקו אלא מטעם אחר, אבל דין פחחי שימאי לא קשיא להו...

151. שו"ת אבני נזר חלק אורח חיים סימן רעח

(א) אשר מסופק כת"ר אם דלתות מועיל בלא צורת הפתח. והביא בשם ס' פנים מאירות דמהני. אך כתב שבספר פינות הבית מסופק בזה במשמעות חלוש מאוד מכמה טעמים, אשר אינו כדאי להשיב עליו. הנה מעודי הדבר פשוט בעיני דמהני בלא צורת הפתח [ובספר פתח הבית כתב בעצמו שלשון הש"ס משמע דלתות מהני בלא צורת הפתח]...

דלת א' או שתי דלתות?

152. ערוך השולחן אורח חיים סימן ססד:ד

ואין לשאול דהא זהו פלוגתא דב"ש וב"ה אליבא דחנניא וב"ה סוברים דדי בדלת אחד, די"ל דכפי המסקנא זה במבואות המפולשות לרה"ר אבל ברה"ר עצמה י"ל דגם ב"ה מודים לב"ש ע"ש ודו"ק.

153. תלמוד בבלי עירובין ב ע"ב

ורבנן אי מפתחו של היכל גמירי ליבעו דלתות כהיכל, אלמה תנן "הכשר מבוי בית שמאי אומרים לחי וקורה ובית הלל אומרים לחי או קורה"! דלתות היכל לצניעות בעלמא הוא דעבידן. אלא מעתה לא תיהני ליה צורת הפתח, דהא היכל צורת הפתח הוא לו! אפילו הכי עשר אמות הוא דרויח...

154. תוספות מסכת עירובין דף ב עמוד ב

אלא מעתה לא תיהני ליה צורת הפתח - אבל "לא תיהני ליה דלתות" לא פריך דפשיטא הואיל ואית ליה דלתות והן ננעלות דהויא כמחיצה מעלייתא.

155. תוספות מסכת עירובין דף ו עמוד ב

והאמר רבה כו' - פ"ה דפריך אמאי דשרינן לחי וקורה מצד אחד... ואם תאמר, כיון דיש לו ב' מחיצות ושלישית בנעלת הוי ג' מחיצות, ולקמן אמר דלכל היותר לב"ה שלש מחיצות דאורייתא! ויש לומר לפירושו דהיינו דווקא היכא דאיכא ג' מחיצות גמורות הוו דאורייתא, אבל הכא דשלישית ע"י דלת רביעית נמי צריך דלת. ולר"י נראה דפריך משום דמשמע ליה דב"ה לא בעי נעילה...

156. עבודת הקודש בית נתיבות שער ב

(מ) מקום שהרבים בוקעין בו משער לשער, ושערו מכוונין זה כנגד זה כדגלי המדבר, אם רחב שש עשרה אמה זו היא רשות הרבים גמורה ואסור לטלטל בו חוץ לארבע אמות. רצה לערבו ולהתיר לטלטל בכלו כיצד הוא מכשירו, עושה לו דלתות ננעלות בלילה והרי חזר זה רשות היחיד.
(מא) ויראה לי שאין צריך דלתות ננעלות מכאן ומכאן אלא כל שיש כאן דלת ננעלת בלילה ולחי או קורה מכאן הרי זה רשות היחיד, שאין רשות הרבים אלא המסור לרבים בכל עת והואיל ויש לזה דלת ננעלת בלילה וחוסמת העוברים שם בלילות אין זו רשות הרבים.

157. רש"י מסכת עירובין דף ו עמוד ב

חייבין עליה כו' - אלמא: נעילת דלתות בעינן בכל לילה, והכא קתני עושה דלת מכאן ולחי וקורה מכאן לבית הלל.

158. רמב"ם הלכות שבת פרק יז:

שני כתלים ברשות הרבים והעם עוברים ביניהם כיצד מכשיר ביניהם עושה דלתות מכאן ודלתות מכאן ואחר כך יעשה ביניהם רה"י. ואינו צריך לנעול הדלתות בלילה אבל צריך שיהיו ראויות להנעל, היו משוקעות בעפר מפנה אותן ומתקנן להנעל, אבל צורת פתח או לחי וקורה אינן מועילין בהכשר רה"ר.

159. שו"ע אורח חיים ססד:ב

רשות הרבים עצמה אינה ניתרת אלא בדלתות, והוא שננעלות בלילה. ויש אומרים אף על פי שאין ננעלות, אבל צריך שיהיו ראויות לינעל, שאם היו משוקעות בעפר מפנה אותן ומתקנן שיהיו ראויות לינעל...

160. משנה ברורה סימן ססד:ו

אלא בדלתות - מכאן ומכאן, דע"ז נעשית כחצר של רבים, אבל צורת הפתח לא מהני [אפילו אם יעשהו משני צדדיו]. ויש פוסקים דס"ל דסגי בדלת מצד אחד כשננעלת בלילה, דאין זה ר"ה כיון שמונע רבים מלעבור משער לשער, וסגי מצד השני בלחי או קורה, וכמו בעלמא היכא שיש ג' מחיצות שלימות:

161. שער הציון סימן ססד ס"ק ח

וטעם סברא הראשונה, דסבירא לה דוקא היכא דהוו מחיצות גמורות, אבל היכא דמחיצה שלישית הוא על ידי דלת [שפתוחה כל היום וננעלת רק בלילה], רביעית נמי צריך דלת [תוספות הנ"ל]:

162. שו"ת אבני נזר חלק אורח חיים סימן רסה:ו

ואם תאמר למה כתב דלתות מכאן ומכאן, ולחנניא סגי בדלת מצד אחד ובצד השני לחי וקורה, לא קשה מידי דרמב"ם לשיטתי' [פ"ד משבת ה"א] ד' מחיצות דאורייתא...

נעולות או ראויות לנעול?

163. רמב"ם הלכות שבת פרק יז:א

ואי זו רה"י? תל שגבוה עשרה טפחים ורחב ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יתר על כן, וכן חריץ שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה על ארבעה או יתר על כן, וכן מקום שהוא מוקף ארבע מחיצות גובהן עשרה וביניהן ארבעה על ארבעה או יתר על כן אפילו יש בו כמה מילין אם הוקף לדירה כגון מדינה המוקפת חומה **שדלתותיה ננעלות בלילה** ומבואות שיש להן שלשה כתלים ולחי ברוח רביעית, וכן חצר ודיר וסהר שהוקפו לדירה כולן רה"י גמורה הן.

164. רמב"ם הלכות עירובין פרק א:א

חצר שיש בה שכנים הרבה כל אחד מהם בבית לעצמו דין תורה הוא שיהיו כולן מותרין לטלטל בכל החצר... וכן הדין במדינה שהיא מוקפת חומה גבוהה עשרה טפחים **שיש לה דלתות וננעלות בלילה** שכולה רשות היחיד היא, זה הוא דין תורה.

165. רמב"ם הלכות שבת פרק יז:

שני כתלים ברשות הרבים והעם עוברים ביניהם כיצד מכשיר ביניהם עושה דלתות מכאן ודלתות מכאן ואחר כך יעשה ביניהם רה"י. ואינו צריך לנעול הדלתות בלילה אבל צריך שיהיו ראויות להנעל, היו משוקעות בעפר מפנה אותן ומתקנן להנעל, אבל צורת פתח או לחי וקורה אינן מועילין בהכשר רה"ר.

166. מגיד משנה הלכות עירובין פרק א הלכה א

וכן הדין וכו'. גם בזה לא דקדק רבינו בדין המחיצות לפי שאינו מקומו וכתב שיש לה דלתות ננעלות בלילה ופ"ז מהלכות שבת בדין שני כותלים ברה"ר וכו' נתבאר שם שדי בראויות לינעל אף על פי שאינן ננעלות ממש ושם מבואר דין זה בארוכה.

167. שו"ת אבני נזר חלק אורח חיים סימן רסה:ג

והנה בשם הרמב"ם כתבו הפוסקים דמהני דלתות שאין נעולות. ולפי עניות דעתי אינו כן...
ובפרק י"ז שכתב "שני כותלים ברשות הרבים והעם עוברים ביניהם אין צריך לנעול הדלתות בלילה" אפילו מדרבנן, הוא לפי מה שכתב רש"י (דף כ' ע"א) דרך הרבים מפסקתן שאין שם דרך אלא זה, עיין שם. מבואר דסבירא לי' דאין רבים מבטלין בשיש להם דרך אחר. וע"כ שני כותלים ברשות הרבים היינו באמצע רשות הרבים, ויש לרבים דרך גם כן בצידי החיצון של הכתלים מזה ומזה, בכהאי גוונא לא אתי רבים ומבטלי...

168. ביאור הלכה סימן שסד סעיף ב ד"ה * והוא שנעלות

והוא שנעלות בלילה - ואם לא היו נעולות וכ"ש צוה"פ לבד חייב חטאת לדעה זו דאתו רבים ומבטלי מחיצתא והוא דעת הר"ף והרא"ש והסמ"ג ועוד פוסקים שהביאו דברי ר' יוחנן להלכה ודעה שניה הוא דעת הרמב"ם ולהרמב"ם אפילו לא היו דלתות כלל כ"א צוה"פ ג"כ אין חייב חטאת דפסק כר' אלעזר דלא אתו רבים ומבטלי מחיצתא כן כתבו האחרונים ואעפ"כ מדרבנן צריך דלת גם לדעתו:

169. טור אורח חיים הלכות שבת סימן שסד

וכתב א"א הרא"ש ז"ל והוא דנעולות בלילה והרמב"ם ז"ל כתב ואינו צריכין לנעול בלילה אבל צריך שיהו ראויין לנעול היו משוקעות בעפר מפנה אותן ומתקנן לנעול וכן נראה מסוגיית ההלכה

170. בית יוסף אורח חיים סימן שסד

וכתב הרב המגיד בפרק י"ז שכדברי הרמב"ם נראה לו עיקר. ולענין הלכה כיון שהר"ף והרא"ש מסכימים לדעת אחת הכי נקטינן

171. דרכי משה הקצר אורח חיים סימן שסד אות (א)

ואינו נראה דכיון דהמגיד משנה ורבינו הטור כתבו דדברי הרמב"ם עיקר אין לזוז מדבריהם...

א. שר"ת ישועות מלכו חלק אורח חיים סימן כא

והנה במה שהקילו במקצת מקומות לסמוך בשעת הדחק שמצד גזירת הממשלה אין מניחין לעשות תיקון עירובין הנהוג לזאת רצונם לסמוך על דלתות אף על פי שאין ראויין לנעול מצד הממשלה, וכ"ת מגגם על זה כי הפתחים שהם רה"ר אין ניתרין אלא כשדלתותיהן נעולות בלילה, וכן נראה דעת הש"ע בסי' שס"ד, ואף על גב שהביא שם גם דעת הרמב"ם ז"ל דגם ראויות לנעול סגי, הא אין כן דעת הר"ף והרא"ש, ובזה ודאי דבריו נכונים, אלא שכבר נהגו לסמוך על שאין רה"ר בזה"ז, והוא דעת בה"ג ורש"י ותוס' עירובין נ"ט, ומי הוא זה שיתחזק לבטל המנהג שנהגו זה כמה מאות שנים, עם היות שמיום עמדי על דעתי הייתי נזהר שלא להוציא משא הגם שהי' עירובין הנהוגין מאז, אמנם לא הוריתי לאחרים אחר שכן נהגו מהרבה שנים

172. משנה ברורה סימן שסד:ח

מדהעתיק המחבר דעה ראשונה בסתמא ודעה השניה בשם י"א, משמע דדעתו כדעה הראשונה. והנה מדברי הש"ע מוכח דאין מערבין ר"ה כי אם בדלתות. ובעיירות שלנו שמנהג העולם לתקן ע"י צורת הפתח אף שרחובותיה רחבין הרבה ומפולשין משער לשער, וגם פעמים רבות הולך דרך המלך תוך העיר ומדינא הוי ר"ה גמור ע"י"ז, וכדלעיל בסימן שמ"ה. וע"כ דסומכין על הי"א שבסימן שמ"ה דרשות הרבים לא הוי א"כ ששים רבוא בוקעין בו וזה אין מצוי [פמ"ג]. אמנם באמת הרבה ראשונים חולקין על הי"א הנ"ל כמו שכתבנו שם בסימן שמ"ה, וע"כ אף דאין למחות לאחרים הנהוגין להקל ע"י צורת הפתח שכן נהגו מעולם ע"פ דעת הפוסקים המקילין בזה, מ"מ כל בעל נפש יחמיר לעצמו שלא לטלטל ע"י צורת הפתח לבד. ועיין בביאור הלכה:

"ראויות לנעול" מאי היא?

173. שר"ת אבני נזר חלק אורח חיים סימן רסה:ה

מה שכתבתי לסגור הדלתות באיזה פעם, הטעם כי יש להסתפק אם דלת שאין נועלין בשום פעם אם נקרא "דלת". ונעל שאין עשוי להלוך בו פסול לחליצה, ובגמרא [יבמות קד]. שאל על נעל דבי דינא הא אין עשוי להלוך בו, ומשני "אי מסגי בי' שלוחא דבי דינא מי קפיד עלי' דינא?" ולדידן שאין הולכין כלל בנעלים כאלה, צריך לומר משום שהמנהג שהיבם הולך בו ארבע אמות על כן חשיב עשוי להלוך בו. ועל כן אם לא יסגרו הדלתות בשום פעם יש לומר דלא חשיב דלת כלל, אך אם יסגרו אותם בשום פעם יוכשרו כמו נעל שלנו לחליצה:

174. שר"ת אבני נזר חלק אורח חיים סימן רפב

גם אם עשויים כדן העיקר לסוגרם פעם אחת בחודש על כל פנים שיהי' שם "דלתות" עליהם. ואין צריך לסגור דלתות שבכל עיר בפעם אחת.

175. שר"ת ישועות מלכו חלק אורח חיים סימן כא

ובעיקר דין הדלתות גם אם נאמר דרק ראויין לנעול בעינו, מ"מ יש לדון כיון שאין עשויין לנעול כלל כי מצד הממשלה אין להם יכולת ע"ז, גם הלא רוב אנשי העיר המה נכרים והם אין רצונם לסגור והישראלים המה גרים כאורחים, לא מסתבר כלל שיבטלו דין רה"ר. וגדולה מזה נראה דאע"ג דקיי"ל מחיצה הנעשה מאל"י שמה מחיצה, מ"מ בדלת שנעשה מאל"י לא לשם מחיצה בעת שפתוח אין על הדלת תורת מחיצה...

176. שר"ת אבני נזר חלק אורח חיים סימן רעו:

ולענין מה שאינו ראוי מחמת הממשלה, אמרתי דיש להתיר מחמת ג' טעמים והוכחה: טעם א' דמה שהנכרים לא ינוחו לנעול חשיב כמו ארי' רביע עלה, דפשיטא להש"ס ריש פרק חלון (דף ע"ח ע"ב) דלא מבטל מתורת פתח. והוא הדין דאינו מבטל תורת דלתות. טעם ב' דראוי אצל הממשלה, ובודאי חצירו של נכרי ניתרת גם כן בדלתות ראויות לנעול. וכן מסתבר, דאינו מצוה שיהי' צריך דוקא ראוי אצל ישראל. טעם ג' דעל כל פנים ראוי לנעול על שעה קטנה, ובאותה שעה חשיב על כל פנים רשות היחיד, ממילא אף כשפתוח חשיב ראוי על שעה קטנה, וכל שעה ושעה ניתרת משום זה.

והוכחה שהרי לדעת הפוסקים דבעי היכר ציר [להכשר מבוין], והרא"ש מכללם שהוא בעצמו תיקן העירובין בצורת הפתח כמבואר בתשובותיו [כלל כ"א ס"ק ח'] וצוה להרוג את המוחה מדין זקן ממרא, והא טעם היכר ציר משום שיהי' ראוי לדלתות כמו שפרש"י, והרי דלתות שאינם ראויים לנעול אינו כלום, ובודאי גם בזמן הרא"ש לא היתה הממשלה מנחת לנעול הדלתות בלילה...

177. שר"ת הרא"ש כלל כא סימן ח

תשובה: על שלא רצה לשוב מאולתו מענין העירוב. אתה רבי יעקב ברבי משה דבאלינסיא, כבר כתבתי לך על ענין העירוב, שנהגו בכל גליות ישראל להתיר מבואותיהם המפולשין בין הכותים בצורת פתח, ואתה אסרת אותו לקהל פריש. וכתבת לי ראיותיך, ואני הודעתך שאין בהם ממש. והזהרתך שתחזור בך, ותאמר לקהל שיתקנו מבואותיהם כאשר הורגלו עפ"י גדוליהם, והנה הוגד לי שאתה עומד במרדך, ואתה מכשיל את הרבים בחלול שבת. לכן אני גוזר עליך, אחר שינתן לך כתב זה בעדים, שתתקן המבואות המפולשין לרשות הרבים, של כותים, בצורת פתח, תוך שבועיים אחר שתראה כתב זה; ואם לא תתקן המבואות כאשר כתבתי, אני מנדה אותך. ואם היית בימי הסנהדרין היו ממיתין אותך, כי אתה בא לעקור תלמוד שסידר רב אשי, ולחלוק על כל הגדולים שהיו עד היום הזה, אותם שמתו ז"ל, ואת אשר המה חיים עד הנה. לכן חזור בך ואל תטוש תורת משה רבינו ע"ה. נאם אשר בן ה"ר יחיאל ז"ל.

178. ערוך השולחן אורח חיים סימן סד:ד

[ודע ששמעתי שבדין ראוי לנעול אם הממשלה מקפדת על הנעילה מקרי אינו ראוי לנעול ולא נהירא כדמשמע מסוגית הש"ס ע"ש]:

מחיצה הנדרסת: הרעיון

179. תלמוד בבלי עירובין צב ע"א

משנה: גג גדול סמוך לקטן, הגדול מותר והקטן אסור. חצר גדולה שנפרצה לקטנה, גדולה מותרת וקטנה אסורה, מפני שהיא כפתחה של גדולה.

גמרא: למה ליה למיתני תרתי?

- לרב קתני גג דומיא דחצר, מה חצר מנכרא מחיצתא [ולכן הגדולה מותרת], אף גג נמי [הגדולה מותרת אם] מנכרא מחיצתא.
- ולשמואל גג דומיא דחצר, מה חצר דקא דרסי לה רבים [ולכן הקטנה אסורה], אף גג נמי [הקטנה אסורה אם] דקא דרסי ליה רבים.

180. תלמוד בבלי עירובין פט:-

משנה: כל גגות העיר רשות אחת, ובלבד שלא יהא גג גבוה עשרה או נמוך עשרה דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים כל אחד ואחד רשות בפני עצמו...

גמרא: "וחכמים אומרים כל אחד ואחד רשות בפני עצמו" איתמר, רב אמר אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות, ושמואל אמר מותר לטלטל בכולו.

- במחיצות הניכרות דכולי עלמא לא פליגי [דהוי רשות בפני עצמו לכו"ע].
- כי פליגי במחיצות שאינן ניכרות: רב אמר אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות, לא אמר גוד אסיק מחיצתא. ושמואל אמר מותר לטלטל בכולו, דאמר גוד אסיק מחיצתא...
- אמר רב יוסף: לא שמיע לי הא שמעתא [שיטת שמואל].
- אמר ליה אביי: את אמרת ניהלן, ואהא אמרת ניהלן: "גג גדול הסמוך לקטן, הגדול מותר והקטן אסור", ואמרת לן עלה, אמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא שיש דירין על זה ודירין על זה, דהויא לה הא דקטן מחיצה נדרסת. אבל אין דירין על זה ועל זה, שניהן מותרין [דאמר] גוד אסיק מחיצתא אפי' אם אינן ניכרין].
- אמר ליה: אנא הכי אמרי לכו: לא שנו אלא שיש מחיצה על זה ומחיצה על זה, דגדול מישתרי בגיפופי, וקטן נפרץ במלואו. אבל אין מחיצה לא על זה ולא על זה, שניהן אסורין.
 - [א"ל אביי:] והא "דירין" אמרת לן!
- אי אמרי לכו "דירין", הכי אמרי לכו: לא שנו אלא שיש מחיצה ראויה לדירה על זה ומחיצה ראויה לדירה על זה, דגדול מישתרי בגיפופי וקטן נפרץ במלואו. אבל יש מחיצה ראויה לדירה על הגדול ואין ראויה לדירה על הקטן, אפילו קטן שרי לבני גדול. מאי טעמא? כיון דלא עבוד מחיצה, סלוקי סליקו נפשיהו מהכא, כהא דאמר רב נחמן "עשה סולם קבוע לגג, הותר בכל הגגין כולן."

181. תלמוד בבלי עירובין כב ע"ב

בעא מיניה רחבה מרבא: תל המתלקט עשרה מתוך ארבע, ורבים בוקעין בו, חייבין עליו משום רשות הרבים או אין חייבין עליו?

- אליבא דרבנן לא תיבעי לך [דאינו רה"ר] - השתא ומה התם [בפסי ביראות] דניחא תשמישתיה אמרי רבנן לא אתו רבים ומבטלי לה מחיצתא, הכא דלא ניחא תשמישתיה לא כל שכן?!
- כי תיבעי לך אליבא דרבי יהודה: מאי? התם הוא דניחא תשמישתיה, הכא הוא דלא ניחא תשמישתיה לא אתו רבים ומבטלי מחיצתא, או דילמא לא שנו?
- אמר ליה: חייבין. [אמר ליה] ואפילו עולין לו בחבל? אמר ליה אין. [אמר ליה] ואפילו במעלות בית מרון? אמר ליה אין... תא שמע: "שבילי בית גילגול וכיוצא בהן רשות היחיד לשבת ורשות הרבים לטומאה. ואיזהו שבילי בית גילגול? אמרי דבי רבי ינאי כל שאין העבד יכול ליטול סאה של חיטין וירוך לפני סרדיוט."
- מני? אילימא רבנן, השתא ומה התם דניחא תשמישתא אמרי רבנן לא אתו רבים ומבטלי לה מחיצתא, הכא דלא ניחא תשמישתא לא כל שכן?!
- אלא לאו רבי יהודה היא [וקאמר דהוי רשות היחיד]!

- אמר ליה שבילי בית גלגול קאמרת? יהושע אוהב ישראל היה, עמד ותיקן להם דרכים וסרטיא. כל היכא דניחא תשמישתא מסרה לרביס, כל היכא דלא ניחא תשמישתא מסרה ליחיד.

182. תוספות מסכת עירובין דף כב עמוד ב

ואיזהו שבילי בית גלגול כו' - ואם תאמר, והא ע"כ שבילי בית גלגול היו מתלקטים עשרה מתוך ארבע הואיל והוי רשות היחיד לשבת, וא"כ מה צריך הכא לאתויי דר' ינאי? ... ויש לומר דבעינן שלא יהא ניחא תשמישתיה שלא יהא עשוי כעין מדרגה, דלא תהוי מחיצתא נדרסת, דאמר בפרק כל גגות (לקמן ד' פט): דלא הויא מחיצתא.

183. בית הבחירה למאירי מסכת עירובין דף כו עמוד א

יש מפרשים במחיצה העשויה לנחת מחיצה רחבה העשויה להלך עליה לשמור הפרדס סביב סביב והרי היא מחיצה הנדרסת ומחיצה הנדרסת אינה מחיצה

184. חזון איש, מועד קח:ב

והנה תפשו בגמ' עיקר כדברי אב"י, שהרי בתחלת הסוגיא אמרינן דרב ושמואל פליגי בזה, וכן לקמן צב. אמרינן לשמואל תנא גג דומיא דחצר הנדרסת, והיינו כאב"י כמ"כ תוס' שם. ואע"ג דרב יוסף קאמר דלא אמר הכי, לא בא להכחיש לאב"י, אלא פעמים היה רב יוסף נזכר אחר שהזכירו אב"י, ופעמים לא נזכר, ורב יוסף אמר לו כאן שאינו נזכר אלא נדמה לו שאמר מלתא אחרייתא, ומ"מ האמין לאב"י. ולענין הלכה אפשר למנקט גם דברי ר' יוסף שדבריו ג"כ הלכה, שאין זה סותר לדברי אב"י.

מהי סברת "נדרסת"?

185. שו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן פט

מחיצה העשויה בידי אדם בין דניחא תשמישתיה בין דלא ניחא לעולם לא אתו רבים ומבטלי מחיצה, ובידי שמים יש לחלק, היכא דניחא תשמישתיה אתו רבים ומבטלי מחיצתא והיינו דגלי מדבר, משא"כ כשלא ניחא תשמישתיה לא אתו רבים ומבטלי לי'... זכינן לדין דגשר שלנו שהוא רה"י גמור לא אתו רבים ומבטלים מחיצתא, אעפ"י דניחא תשמישתיה ועשוי לכך מעיקרא. ולא תיקשי עלן ממ"ש תוס' שם ד"ה ואיזהו שבילי בית גלגול, וז"ל, "וי"ל דבעינן שלא יהי' ניחא תשמישתיה שלא יהי' עשוי כעין מדרגה דלא תהוי כעין מחיצה נדרסת דפ' כל גגות פ"ט ע"ב דלא הוי מחיצתא" עכ"ל, הנה ההוא דפרק כל גגות סד"א דהש"ס הוא, ולא קאי ר' יוסף במסקנא הכי יע"ש. והתוס' הכא לא כתבו כן אלא לר' יהודה, דס"ל אתו רבים ומבטלי מחיצה [העשויה בידי אדם], אבל לרבנן אפילו בניחא תשמישתיה פשוט הוא דלא מבטלי מחיצתא בשום אופן:

186. ר' בן ציון ב"ר אריה ליב, שערי ציון ד:ב:ג

ואם הלכה כלישנא בתרא הא זה סתירה ללישנא קמא, דהא רב יוסף מכחיש לאב"י והשיב לו דלא קאמר ליה הכי, וכיון דהלכה כלישנא בתרא ממילא הא דמחיצה נדרסת נופל לגמרי דלא קאמר כלל שמואל הכי.

187. רשב"א, עבודת הקודש בית נתיבות שער ג

(רנ) פעמים שבעל הגג אסור להוציא כלי ביתו לגגו ואחרים מותרים בו, אפילו בכלים ששבתו בתוך ביתם. כיצד? אחד מבני גגין שעשה סולם קבוע לגגו, ובעלי שאר הגגין לא עשו כן לגגם, הרי זה שעשה סולם לגגו מותר בכולן כמטלטל מביתו לגגו, ובעלי הגגין אסורין, שכל שזה עושה סולם קבוע ובעלי שאר הגגין לא חששו לעשות כן סלקו דעתם מתשמיש גגותיהם והניחום לזה. עשו כל אחד סולם קבוע לגגו, כל אחד מותר בשלו ואסור בשל חבירו.

188. שו"ת אבני נזר חלק אורח חיים סימן רעא:ה

ומה שרצה כבודו ללמוד משם דבאינה ניכרת אתי רבים ומבטלי מחיצתא, איני יודע מה ענין נדרס לביטול רבים, בגג גדול סמוך לקטן אין רבים בגגים! אלמא נדרסת אין ענין לביטול רבים...

189. משנה עירובין ז:ג-ד (עח):

חריץ שבין שתי חצירות, עמוק עשרה ורוחב ארבע, מערבין שנים ואין מערבין אחד, אפילו מלא קש או תבן. מלא עפר או צרורות, מערבין אחד ואין מערבין שנים: נתן עליו נסר שהוא רחב ארבעה טפחים, וכן שתי גזוזטראות זו כנגד זו, מערבין שנים, ואם רצו מערבין אחד. פחות מכאן מערבין שנים ואין מערבין אחד:

190. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת עירובין פרק א:א

ר' יעקב בר אחא ר' יוסה בשם ר' יוחנן עושה חריץ על פתח המבוי עמוק י' ורחב ד' ומתיר המבוי, בין מבפנים בין מבחוץ, והוא שיהא בתוך ג' לכותלי המבוי.

191. ר' בן ציון ב"ר אריה ליב, שערי ציון ד:א:א

ומאוד לפלא - אטו החריץ הוי המחיצה? רק הגיפופים הנשארים מן החריץ המה הוי מחיצה, כמו תל המתלקט עשרה מתוך ארבעה ואמרינן בהו גוד אסיק מחיצתא, וא"כ הא התל הנשאר מן החריץ הוי קרקע עולם, והוי מחיצה בידי שמים דנשארים מאליהם, ואמרינן ביה אתי רבים ומבטלי מחיצתא.

192. שו"ת נודע ביהודה מהדורא תניינא - אורח חיים סימן מב

ותדע שכן הוא שהרי בס' שע"ב במג"א ס"ק כ"ט כתב שאם מיעט רוחב החריץ בלוח שהושיבו באורך החריץ ביותר מ' אמות אין מערבין שנים ע"ש במג"א, וכי שם מיירי בחריץ שנעשה בידי שמים?

ועוד הרי בשם הרמב"ם כתב כן וכן הוא באמת ברמב"ם בפ"ג מעירובין הלכה י"ב, והרמב"ם לא הזכיר חילוק כלל בין מחיצה העשויה בידי אדם ובין מחיצה עשויה בידי שמים.
ועוד שבס' שע"ג במגן אברהם ס"ק ב' כתב כן בשם הרשב"א ושם איירי בגזוזטראות דודאי נעשין בידי אדם.

193. שו"ת חלקת יעקב אורח חיים סימן קעד

והגאון מטארני באמרי יושר סי' ק"ב רוצה להסביר שם דטעמא דמחיצה הנדרסת הוא לא משום אתי רבים ומבטלי מחיצתא, רק משום פירצה, ויצא לחלק שם בין מחיצת צוה"פ אף על גב דרבים דרסי, לא מקרי פירצה בשביל זה, אבל היכא שהמחיצה היא משום גוד אסיק, אם רבים דרסי במקום ההוא נקרא פירצה, אבל לפע"ד לא זכיתי להבין הסברא, וכל דברי התשובה בשם לא זכיתי להבין, ויש לדחותם לפע"ד אחת לאחת, ולא אאריך בזה. רק מה שנראה לפע"ד לומר דבר חדש בטעמא דשמואל...

194. שו"ע אורח חיים שסג:כט

מבוי שצדו אחד כלה לים וצדו אחר כלה לאשפה של רבים, אין צריך כלום; שאשפה של רבים אינה עשויה להתפנות ואין חוששין שמא יעלה הים שירטון.

195. משנה ברורה סימן שסג:קיה

אכן כשראש אחד מן המבוי כלה לנהר ויש גשר עליו שמהלכין בו רבים לעבר השני משמע מכמה אחרונים דע"י הגשר מתבטל המחיצה וצריך לעשות צורת הפתח במקום הגשר.

196. שער הציון סימן שסג ס"ק צה

הנה מתוספת שבת, וכן מפרי מגדים במשבצות זהב סעיף קטן כ, משמע דוקא כשהגשר רחב יותר מעשר אמות דאז חשיב כפרצה, אבל בפחות מזה אין צריך שום תקון דהוי לה כפתח. אבל מדברי הנודע ביהודה סימן מ"ב משמע דסבירא לה דאפילו הגשר רחב רק ארבעה טפחים גם כן צריך תקון במקום הזה, [עיין בספר נזר ישראל], וכן דעת החיי אדם בכלל ע"א בהדיא, עיין שם בנשמת אדם:

197. שו"ת שבט הלוי חלק ח סימן צז:יא

ועדין נשאר לעורר בדבר הפרצות שנעשים ע"י הגשרים, ודעת מרן הח"ס סי' פ"ט להקל בזה, איברא הגאון אמרי יושר ח"א סי' ב' האריך להוכיח לאיסור בלי תיקון צוה"פ מטעם מחיצות שאינם ניכרות ומטעם מחיצה הנדרסת, עיין ש"ס עירובין פ"ט ע"א ועוד, וכדעת הנ"ב סי' מ"ב (והוא החמיר אפילו בפרצה פחות מעשר) ואעפ"י שהרבה אחרונים רוצים לישיב דעת המקילים כמש"כ כב' בני בתשובתו סי' ד'.

מכ"מ אני אחרי אחרון בא הגאון חזון איש בספרו עירובין סי' ק"ח בסוף הסימן וז"ל מסקנא דמילתא (אחרי שחולק באריכות על ס' שערי ציון) חלילה לעשות שום סניף להקל מדברי הש"צ כי אין מקום לפקפק על הוראת האוסרין, ועיין ג"כ בשערי הציון במ"ב סי' שס"ג אות צ"ה, ועכ"פ אפשר לתקן צוה"פ כהלכה.

198. שו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן פט

ואף על גב דבפרק חלון ע"ח ע"ב בנסר על החריץ אם הוא רחב ד' טפחים נעשה כפתח מפני שעשוי לילך עליו מחצר לחצר, מכ"ש הכא שעשוי לילך עלי' משדה לעיר, גם זה אינו קשה, התם הפתח ה' גורם הפסד בעירובי החצר והנסר נמי כפתח דמי, משא"כ הכא אילו ה' כאן פתח פתוח לשדה ולר"ה לא ה' שום הפסד אם ה' הפתח עשוי כדינה בצורתה, אף על גב דיוצאים ונכנסים כל היום רוכבי הרכש ועוברי מעברה במרכבה, בכל זה לא ה' הפסד כיון שצורת השער או הפתח מפסיק בין הר"ה לרה"י, וה"נ התל שהוא רה"י גמור מן התורה מפסיק ונעשה פתח בין הרשויות אין הפסד מן העוברים ושבים עלי' כיון דלא מבטלי מחיצה, כל זה נ"ל ברור בעזה"י בלי שום פקפוק.